

AALBORG UNIVERSITET

SÆDELIGHEDSKRIMINALITET

ET STUDIE AF TEMAER OG TENDENSER I SÆDELIGHEDSDØMTES KRIMINALITETSFORKLARINGER UNDER AFSONING

Speciale i kriminologi af

Jarl Verup Simonsen

Vejleder: Sune Qvotrup Jensen

Kandidatuddannelsen i Kriminologi

4. Semester

Gruppe 29

22.821 ord

Abstract

How is the crime explained when the police investigation is completed and the verdict is handed down? When the individual is convicted and serving his sentence, it is assumed that something else is at stake, other than being found guilty or innocent. This master thesis intends to characterize the trends in the crime explanations of imprisoned sexual offenders in the Danish Prison and Probation Services. The study will be based on the following research question:

What themes and trends can be identified in crime explanations of inmates convicted of a sexual offence?

The thesis is a document analysis of the inmate case file. It examines the nature of the explanations of crime among inmates, who serve a prison sentence for sexual offences. The empirical basis consists of 211 case files, one for each inmate. The approach is Grounded Theory and is empirically driven, which is why there is used an open coding on the basis of a quantitative and qualitative content analysis. This will result in descriptive recordings and theoretical analyzes of the empirical data.

Before examining the explanations of crime in the case files, an analysis of the status of the documents is necessary. The case files are understood as a organizational document containing institutionally negotiated crime declaration. These empirical grounds were interpreted with power and stigma perspectives. To answer the research question, Stigmatization theory, Neutralization theory and Desistance theory were applied the overall explanatory types and themes, which was established as a result of the framework in the computerbased data analysis program Nvivo.

The thesis contributes with a nuanced mapping and typology of the crime explanations of sexual offenders in the case files. It is clear that the case file, which serves as action plan, is a complex tool. It is the declared guiding tool through prison and thereby seeks to accommodate many interests. The motivation of sexual offences is complex and varying, but can be arranged in four general explanatory types; structurally, situational socially and individually motivated. In addition, the primary types of explanation also contain the tale of the victim and lack of explanation. Within these types of explanations, there are thematic trends. The explanations of crime in the case files can theoretically be interpreted through stigmatization processes, perspectives on power, neutralization and desistance theory.

An important recognition is that the explanations of crime are different, varying and consists of several different types of explanation and, to some extent overlap. In the framework of the thesis, explanations are differentiated between inmates who refuse to have committed the crime and those who confess. The thesis finds that 43 % of the inmates in this study deny ever committing the crime. The explanations are generally bipartite, with an explanation and the following reason as to why it is so. There is a general tendency that inmates explain being aware of what is right and wrong, both among confessors and refusers. Another tendency among explanations that deny the crime, is focus on the victim and their credibility.

In the thesis, socially and situational motivated types of explanation are predominantly used to explain crime. The socially motivation explanations are linked to a broken social relationship or lack of relationship and are therefore characterized by disappointment, loneliness, boredom and that the criminal behavior evolved over time. The inmates explain that they sought opportunities for

desired social relationships, and did not consciously organize their lives in order to seek out or groom potential victims.

Structurally motivated explanations allocate responsibility to structural conditions in society. The empirical analysis shows that structural crime explanations to sexual offending are very rarely legitimized in case files. Individually motivated explanations account for the largest percentage of confessions. However, the explanations tend to reduce personal responsibility through the recognition and acceptance of the stigma as sexually deviant. It can be understood as the actual recognition and acceptance allocate the responsibility for change and altering of the deviation, thus also future criminal behavior, to the treatment itself and the rehabilitation efforts of the prison services.

Finally, a discussion of to which extent confession or denial is appropriate or not to desist from further criminal behavior, where the fabrication of oneself can be understood as a way of dealing with the stigma that follows the inmate convicted of sexual offences.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	2
KAPITEL 1 – PROBLEMFELT	5
PROBLEMFORMULERING OG FORMÅL	6
KAPITEL 2 – METODISKE- OG ANALYSESTRATEGISKE OVERVEJELSER.....	7
GROUNDED THEORY OG DOKUMENTANALYSE.....	7
ANALYSESTRATEGI	8
AFGRÆNSNING	9
VALIDITET OG RELIABILITET	10
KAPITEL 3 – TEORETISK RAMME	11
MAGTPERSPEKTIVER OG STIGMATISERINGSPROCESSER.....	12
NEUTRALISERING, SELVBILLEDE OG DESISTANCE THEORY	14
Opsummering	16
KAPITEL 4 – KRIMINALFORSORGENS HANDLEPLANER SOM EMPIRI.....	17
HANDLEPLANENS STATUS.....	17
SOCIALKONSTRUKTIVISTISK FORSTÅELSE AF INSTITUTIONELT FORHANDLEDE PROBLEMER OG FORKLARINGER	18
FORVENTNINGEN OM RINGE DATAKVALITET	21
Opsummering	22
KAPITEL 5 – ANALYSE	23
HVEM ER DE SÆDELIGHEDSDØMTE?.....	24
Figur 1: Aldersfordeling i interval.....	24
Figur 2: Domslængde	25
Figur 3: Kriminalitetshistorik.....	26
Figur 4: Kriminalitetstype og forurettede.....	27
Figur 5: Onlinekriminalitet.....	27
Figur 6: Grad af inddragelse	28
Figur 7: Grad af erkendelse	29
MANGLENDE FORKLARING OG FORTÆLLINGEN OM FORURETTEDE SOM DET PRIMÆRE	29
ÆNDRET HOLDNING TIL SKYLDSPØRGSMÅL.....	30
STRUKTURELT MOTIVEREDE FORKLARINGER	31
Opsummering:.....	31
SITUATIONELT MOTIVEREDE FORKLARINGER	32
Opsummering	34
SOCIALT MOTIVEREDE FORKLARINGER.....	35
Opsummering	45
INDIVIDUELT MOTIVEREDE FORKLARINGER	46
Opsummering	48
KAPITEL 6 – KONKLUSION	49
KAPITEL 7 – EN PERSPEKTIVERENDE DISKUSSION.....	51
LITTERATURLISTE.....	55
BILAGSOVERSIGT	59
Bilag A: Nvivo Codebook (framework).....	59

Kapitel 1 – Problemfelt

Hvordan kan sædelighedsdømtes forklaringer være relevante, og hvordan kan en specifik fokusering af disse forklaringer bidrage med relevant kriminologisk viden? Grov personfarlig kriminalitet, herunder sædelighedskriminalitet optager samfundets interesse. Det handler ikke om forargelse og fascination, men om at ”en forbrydelse opfattes som et overgreb ikke imod personer, men imod kollektivet, hvorfor samfundet må gribe straffende ind” (Durkheim 1893:122). Interessen gælder både omstændighederne omkring kriminaliteten og gerningsmanden. Særligt i nyere tid dækker medier kriminaliteten umiddelbart efter - og endda i enkelte tilfælde under kriminaliteten – og helt frem til domsafsigelsen.

In Dubio Pro Reo kan sammenlignes med princippet i dansk lov om, at man hellere vil lade ti skyldige gå fri end at lade én uskyldig blive dømt. *Tvivlen* handler ikke om alle former for usikkerhed, men om at tvivlen i en juridisk problemstilling skal komme den tiltalte til gode (Smith 2009:in dubio pro reo). Når tiltalte bedyrer sin uskyld og alligevel dømmes, efterlades offentligheden med en mere eller mindre klar opfattelse af, at lovovertrædere lyver som følge af diskepanens mellem anklageskriftet og domfældtes forklaring - enten fordi det er den domfældtes natur eller for at undgå eller afbøde formelle og uformelle sanktioner. Retsprocessen har således også karakter af en mere eller mindre offentlig *stemplingsproces*, hvor forklaringer må vurderes som troværdige eller utroværdige og dermed afspejle den sædelighedsdømtes karakter.

Ovenstående rejser en række interessante forhold, idet mediedækningen af gerningsmanden ofte begrænser sig til efterforskningen og retssagen, hvorefter yderligere informationer ikke er tilgængelig i samme omfang. Det hænder, at nyhedsmedier bringer kriminalsager i erindring, men sjældent så nuanceret eller med det formål at præsentere læseren for en udvikling eller nuancering af domfældtes perspektiv i forhold til forklaringerne afgivet i retten. Specialet undersøger således, hvordan kriminalitetsforklaringen lyder, når politiets efterforskning er afsluttet, dommen er afsagt og straffen afsones? For at undersøge dette anvendes kriminalforsorgens handleplaner som empirisk grundlag.

Ligesom i retten kan der stilles spørgsmålstejn ved troværdigheden af indsattes forklaringer i samtaler med fængselspersonalet under afsoning i fængselsinstitutionen. Dette kan vise sig paradoksalt ved, at den indsatte igennem forklaringer får mulighed for at kommunikere sin egen sandhed (Presser & Sandberg 2015:4). Dette rejser spørgsmålet om, hvor væsentlig erkendelse egentlig er, og om det overhovedet er fordelagtigt at erkende, såfremt den indsatte søger at afstå fra nye seksuelle krænkelser og resocialisere sig i det almindelige samfund.

Præmissen for empiriens kriminalitetsforklaringer er, at der ikke længere stilles spørgsmål til, om den indsatte har gjort det eller ej, idet dommen er afsagt, og straffen afsones. Grundlaget for kriminalitetsforklaringerne er således ikke et spørgsmål om ”hvis ikke”, men om ”hvorfor”. Når fængselspersonalet spørger til forklaringen – altså hvorfor den indsatte begik kriminaliteten – kan graden af ”hvorfor” dog være mere eller mindre eksplicit, da omstændighederne, hvorunder forklaringen, givet er foranlediget af noget. Dette ”noget” kan være antagelser, erfaringer og konteksten selv både for den indsatte og for fængselspersonalet. Hvad der nedfældes i handleplanen, er dermed udtryk for gyldig, legitim eller acceptabel forklaring i forhold til institutionslogikker.

Når den indsatte er dømt og afsoner sin dom, antages det, at der alt andet lige er noget andet på spil, end at blive fundet skyldig eller uskyldig. Det antages, at udgangspunktet for den indsatte og

kriminalforsorgen har ændret sig fra efterforskningen og retssagen til, at det nu handler om udnyttelse af muligheder indenfor straffuldbyrdesloven. Dette kan anses for at betyde, at forhandlingen om skyld eller uskyld i forhold til straf ikke længere er relevant, og at fokus har ændret sig til en forhandling om, at opnå så attraktive vilkår for afsoningsforløbet som muligt. Det antages endvidere, at det ikke er helt så enkelt, da der eksempelvis fortsat kan være relevante personlige og sociale faktorer. Hvad der er attraktivt, kan variere fra indsat til indsat, hvor omdrejningspunktet antageligvis er at undgå ny kriminalitet. Dette kan eksempelvis bero på resocialiserende indsatser i form af behandling eller frihedsgoder som udgang, uledsaget udgang, udstationering til en af kriminalforsorgens pensioner, frigang til arbejde eller uddannelse og prøveløsladelse.

Ovenstående danner udgangspunktet for specialets undersøgelse af, hvordan de indsatte forholder sig til den pådømte sædelighedskriminalitet. Specialet interesserer sig for kriminalitetsforklaringer, som de fremgår i kriminalforsorgens handleplaner under afsoning. Forklaringen er således givet til fængselspersonalet, typisk en socialrådgiver eller psykolog, under afsoning. Specialet undersøger om disse kriminalitetsforklaringer kan forstås som andet end forsøg på at undskylde hændelser, som ikke lader sig undskylde, eller om disse forklaringer rummer et potentiale, og dermed er udgør væsentlig kriminologisk viden?

Problemformulering og formål

Med udgangspunkt i ovenstående refleksioner er specialet udarbejdet med afsæt i følgende problemformulering:

Hvilke temaer og tendenser kan der identificeres blandt sædelighedsdømtes kriminalitetsforklaringer under afsoning?

Specialet er hovedsageligt baseret på oplysninger fra et punkt i kriminalforsorgens handleplaner, som har til formål at beskrive *årsager til kriminalitet*. Problemformuleringen søges besvaret ved dokumentanalyse af indholdet i 211 nyankomne indsatte handleplaner i Herstedvester Fængsel i perioden fra januar 2017 til december 2019. Specialet behandler kriminalitetsforklaringer af sædelighedskriminalitet i handleplanen og kortlægger forskellige karakteristika ved dømte sædelighedskriminelle.

I handleplansvejledningen udarbejdes handleplanerne af indsatte under afsoning, og typisk i samarbejde med deres socialrådgiver (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 26). Ifølge handleplansvejledningen søger punktet, at afdække mønstre bag den begåede kriminalitet eksempelvis ”hvilke faktorer der udløste handlingen, hvorvidt kriminaliteten er begået alene eller i en gruppe, om den indsatte tidligere har begået kriminalitet eventuelt ligeartet kriminalitet, hvilke gevinster adfærden har for den indsatte og hvilke omkostninger kriminaliteten medfører” (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 26). Igennem dokumentanalysen søger specialet at give øget indsigt i disse *årsagsforklaringer til kriminalitet*.

Ved at fokusere på de kriminalitetsforklaringer, som fremgår af handleplanerne, søges der indblik i de forklaringer, som institutionslogikken accepterer. Forklaringerne giver adgang til oplevelser, erfaringer, tanker, holdninger i forbindelse med den pådømte kriminalitet. Forklaringerne ordnes ud fra primære motiver indenfor strukturelle, situationelle, sociale og individuelle forklaringstyper,

herudover fortællinger om forurettede og manglende forklaringer, hvilket forklares yderligere i analysestrategien.

Handleplanen kan ikke karakteriseres som interviews eller narrativer, men skal i stedet forstås som *institutionelt forhandlende forklaringer*, hvorfor anvendelse af *magtperspektiver* er relevant. Specialet undersøger, foruden kortlægningen af fremtrædende karakteristika, hvordan de indsatte forstår den pådømte kriminalitet, og hvordan forklaringer anvendes til at organisere erfaringer og forholde sig til situationen, samt om end mere implicit, hvad der legitimeres som forklaring i kriminalforsorgen.

Institutionslogikkens forståelse af forklaringen er en præmis for accept. Forklaringer undersøges, forstås og fremtræder igennem fængselspersonalets filter af *acceptable forklaringer* igennem handleplanens udtryk. I det forekommer et assymetrisk magtforhold mellem den indsatte og fængselspersonalet. Man kan næppe forstille sig noget mere assymetrisk end netop denne relation, hvor den indsatte har fået frataget friheden, som følge af en uacceptabel adfærd, hvilket understreges af domstolens afgørelse. En yderligere præmis er kriminalforsorgens mission og vision om at *fuldbyrde straf, begrænse kriminalitet og bringe mennesker sikkert videre til et liv uden kriminalitet* (Justitsministeriet 2019:2). Det må således forventes, at kriminalforsorgen i vid udstrækning blandt andet inddrager domsudskrifter i sagsbehandlingen for at have bedste forudsætning for at opnå visionen. Domsudskrifter, mentalerklæring m.v. udgør derfor også forklaringens baggrund.

I dette speciale rettes der implicit opmærksomhed mod *potentialet* i handleplansarbejdet vedrørende årsagsforklaringen til kriminaliteten, herunder om punktets mulighed for ”brugerstyring”. En øget brugerstyring giver yderligere mulighed for indsigt i indsattes moralske verden, altså deres erfaringer, sammenhængen mellem deres oplevelser, og hvad der er rigtigt og forkert igennem institutionelt forhandlede forklaringer. Institutionslogikker er således væsentlig i forhold til accept og legitimering, men ligeledes væsentlig i forhold til at forkaste forklaringer, idet der forventeligt sker en indholdsmæssig selektion. Selektionen forstås på den måde, at der sandsynligvis ikke foretages en transkription af hver enkelt samtale, men at fængselspersonalet udvælger samtalernes relevante indhold og nedfælder dette, hvorefter handleplanen foreholdes den indsatte med tilkendegivelse af graden af enighed eller uenighed til følge. Dette kan blandt andet komme til udtryk i, hvordan indsatte forholder sig til graden af inddragelse i handleplanen.

Kapitel 2 – Metodiske- og analysestrategiske overvejelser

Dette kapitel indeholder overvejelserne om det dokumentanalytiske forskningsdesign, som udgøres af en grounded theory tilgang, hvorefter overvejelser om indholdsanalysen præsenteres, herunder kategorisering og tematisk kodning. Kapitlet afsluttes med en gennemgang af specialets validitet og reliabilitet.

Grounded theory og dokumentanalyse

Nærværende speciale er empirisk drevet, hvilket betyder at etableringen af forklaringstyper og temaer er empirisk generet. På baggrund af empirien blev et framework etableret¹. Grounded theory forbinder de empiriske data og teoriudvikling frem for verificeringen af eksisterende teori. Tilgangen søger således at bidrage med ny viden (Jacobsen 2002:83). Som følge af dette befinder grounded theory sig tættere på en induktiv metode fremfor en deduktiv metode. Denne tilgang

¹ Bilag A.

harmonerer med dokumentanalyse. Som andre analytiske metoder i kvalitativ forskning kræver dokumentanalysen tolkning for at kunne udlede mening, bidrage med forståelse og etablere empirisk viden (Corbin & Strauss, 2008:1). Teori til fortolkning er først udvalgt efter, at det empiriske datamateriale er indsamlet, gennemlæst og ordnet efter forklaringstyper og tematik. Specialets metode er således empirisk funderet og anlægger en eksplorativ tilgang, igennem ”open coding”, hvilket beskrives yderligere i nedenstående afsnit.

Silverman understreger vigtigheden af en tydelig analytisk tilgang for at opnå et succesfuldt tekststudie (Silverman 2014:313). Dette er særligt væsentligt, da dokumentanalysen formes af materialet, herunder tendenser i allerede eksisterende dokumenter. Specialet anlægger en social konstruktivistisk forståelse af de institutionelt forhandlede forklaringer med en typologisering og tematisering. Dette sker under anvendelse af grounded theory ved analyse af kriminalforsorgens handleplaner karakteriseret som organisationsdokumenter. Kriminalitetsforklaringerne analyseres dermed på baggrund af tematisk kodning og efterfølgende tematiske analyser indenfor generel kvalitativ metode (Sandberg 2018:242).

Analysestrategi

Analysestrategi handler om, *hvordan* dokumenterne anvendes. Med analysestrategi menes måden, hvorpå analytiske valg er truffet, og hvordan man forholder sig til, bedømmer og anvender dokumenterne (Duedahl & Jacobsen 2010:79). Handleplanerne er oprindeligt ikke produceret med det formål at besvare en forskningsmæssig problemstilling. Dette forhold giver anledning til eftertanke, idet analysestrategien må inddrage forhold til forståelse af, i hvilken social kontekst empirien er produceret, vedligeholdt og anvendt (Dahler-Larsen 2005:236).

Inden analysen af sædelighedsdømtes kriminalitetsforklaringer blev det klart, at handleplanerne som empirisk grundlag måtte analyseres først. Afklaringen af handleplanernes status er relevant og karakteriseres som organisatoriske og institutionelle dokumenter. Karakteren af de empiriske forudsætninger er væsentlig, hvilket behandles i kapitel 4. Specialets analyse er dermed opdelt i to dele, hvor første analyse i kapitel 4 omhandler handleplanen som empiri, og anden analyse omhandler selve kriminalitetsforklaringerne og fremgår af kapitel 5.

For at understøtte videnskabelighed skal analysen være systematisk for at opdage temaer og tendenser i forklaringerne. For at sikre gode systematiske forudsætninger for analysen af kriminalitetsforklaringer anvendes Nvivo 12, som er et computerbaseret databehandlingsprogram. Nvivo har kvalificeret dokumentanalysens systematiske procedure i gennemgangen, evalueringen og behandlingen af handleplanernes indhold. Analysens tematiske framework fremgår af programmets codebook², som fortegner en form for ramme for registreringen af interessante fund både kvantitativt og kvalitativt. Denne codebook giver blandt andet mulighed for at se, i hvilke forklaringstyper og temaer der er kodet flest forklaringer, hvor mange referencer, og dermed hvilke forklaringstemaer, som er mest relevante at analysere yderligere. Dette må ses som en form for vægtning af empirien resulterende i en analytisk fordeling og afgrænsning under hensyn til specialets omfang og rammer. Analysens interesseområde er derfor afpasset ud fra højeste frekvensoptælling og største kodemætning. Der er kategoriseret temaer i henhold til bilag A indenfor fire forklaringstyper, herudover manglende forklaringer og fortællinger om forurettede som det primære, som overordnet vil blive præsenteret i gennemgangen.

² Bilag A.

Analysen af kriminalitetsforklaringer består af en deskriptiv analyse, som bidrager med et kvantitativt overblik og etablering af tematisk relevans, ligesom specialet indeholder en analyse af kriminalitetsforklaringer, herunder beskrivelser, motiver, antagelser m.v., og er således overvejende kvalitativt. Der undersøges, hvordan det i handleplanerne forklares, at den indsatte befandt sig i en situation, som ledte til at han nu afsoner en dom for sædelighedskriminalitet. Forklaringerne er naturligvis varierende. Tematisk differentieres der mellem *indsatte der erkender* og *indsatte der benægter* kriminaliteten.

Analysen består af forklaringer fra 211 handleplaner. Analyseprocessen blev indledt med udgangspunkt i en stikprøve på 30 handleplaner for at afprøve analysestrategien. Efter gennemlæsning af de første 30 handleplaner opstod flere relevante temaer, hvilket understreger analysens empiriske funderede tilgang. De første 30 handleplaner lod sig inddеле i erkendere og nægttere, og efter forklaringens primære motivation - *forklaringstypen* - ved at være enten *situationelt*, *socialt*, *strukturelt* og *individuel* motiveret. I de fleste forklaringer nævnes ligeledes andre forhold, som har spillet ind, men som præsenteres som sekundære.

En selvstændig og vigtig pointe er, at kriminalitetsforklaringerne består af flere forskellige forklaringstyper og overlapper i en vis udstrækning hinanden, hvilket var forventeligt med tanke på det komplekse omdrejningspunkt, som værende sædelighedskriminalitet. Der er for hver handleplan truffet et valg om, hvad der udgør den primære forklaringstype; altså om forklaringen er situationelt, strukturelt, socialt eller individuelt motiveret. Dette betyder, at hver handleplan er kodet én gang og samme handleplan fremgår alene under denne forklaringstype og tilhørende relevante temaer.

Indenfor disse forklaringstyper etableres mere nuancerede temaer, hvilket er analysens framework i Nvivo. Herefter er strategien anvendt på resterende data. Efter den indledende dataregistrering er relevante kriterier for inddelingen i rette temaer beskrevet³. Den metodiske tilgang stiller krav til analysestrategien og analysens framework med tanke på analysens omfang af 211 indsatte sædelighedsdømtes handleplaner (Jacobsen 2007:254).

Forklaringstyperne og temaerne forventes at bidrage med indsigt i handleplanen som organisatorisk dokument, hvori den indsatte håndterer af sædelighedsdommen, herunder kriminalitetsforklaring fremgår. Dette relaterer sig altså til håndtering af stigma og neutraliseringer, som belyses yderligere under de teoretiske overvejelser.

Afgrænsning

Specialet retter fokus mod punktet ”årsager til kriminalitet”, som de er beskrevet i kriminalforsorgens handleplaner. Punktets betegnelse giver associationer til kausalitet, årsag og virkning. Kausale sammenhænge om, hvorfor indsatte begår sædelighedskriminalitet er interessante, men det er i midlertidig ikke specialets formål. Punktet i kriminalforsorgens handleplan afviger fra forståelsen af rene årsagsforklaringer, formålsforklaringer og funktionelle forklaringer, som præsenteret i natur- og samfundsvidenskaben (Lippert-Rasmussen 2012:423-459). For at undgå denne association anvender specialet i stedet betegnelsen *kriminalitetsforklaringer*. Kriminalitetsforklaringer forstås som resultatet af en socialkonstrueret forhandling mellem den indsatte og fængselspersonale, og dermed en repræsentant for institutionen, eksempelvis en socialrådgiver, psykolog, psykiater eller fængselsbetjent.

³ Bilag A.

Datagrundlaget består af 211 handleplaner i perioden fra januar 2017 til december 2019. Handleplanerne vedrører mænd, som alle er dømt for sædelighedskriminalitet. Det kan eksempelvis være blufærdighedskrænkelser eller forsøg herpå, besiddelse af børneporno, distribuerende heraf, voldtægt eller forsøg herpå mod både voksne og/eller børn. Herstedvester Fængsel fuldbyrder ligeledes straffe for fx drab, vold, brandstiftelse m.v., men disse er fraseret for at sikre en homogen kriminalitetstype karakteriseret af sædelighed. Dette valg er truffet ud fra, at der kan være væsentlige forskelle i forklaringerne afhængig af kriminaliteten.

Handleplanerne vedrører overvejende nye indsatte som mødte til afsoning fra frifod. Der fremgår også handleplaner vedrørende indsatte, som er overført fra arrester efter retssagens afslutning. Der er afgrænset til indsatte, som falder indenfor LS/RNR-målgruppen, hvilket vil sige indsatte, der ikke er udvisningsdømte, og indsatte med straffe på over to måneders ubetinget straf og med mindst 28 dage tilbage af afsoning ved ankomst til fængslet.

I data er der således ingen indsatte, som har afsonet i Herstedvester Fængsel. For de fleste indsattes vedkommende er kriminalitetsforklaringen udfyldt efter at have afsonet mellem syv hverdage og to måneder i Herstedvester Fængsel. Handleplanerne er dog udtrukket på et senere tidspunkt i deres afsoning. Handleplanerne består således af indsatte i Herstedvester Fængsel, som har været igennem en retssag, hvor de blev fundet skyldige i sædelighedskriminalitet.

Validitet og reliabilitet

Intern og ekstern validitet er relevant, når undersøgelsens kvalitet defineres. Det handler om, hvorvidt det, som ønskes undersøgt, også er det som reelt undersøges, herunder en vurdering af undersøgelsens resultater. Mens intern validitet omhandler undersøgelsens troværdighed og gyldighed, så forholder ekstern validitet sig til, i hvilket omfang undersøgelsen kan generaliseres (de Vaus, 2001:28). Den mulige sampling er alle sædelighedsdømtes handleplaner i Herstedvester Fængsel i perioden 2017 til og med 2019, hvilket udgør 341 handleplaner, som matcher kriterierne nævnt i afgrænsningen. Specialets stikprøve inderholder 211 indsatte.

Graden af reliabilitet vedrører resultaternes pålidelighed - altså om resultatet ville være det samme i tilfælde af gentagelse (Bryman 2012:390; de Vaus 2001:29). Data er tilvejebragt i den samme institution, hvorfor fænomenet ikke belyses i forskellige kontekster. Der er flere forhold, som indikerer at empirien, og dermed resultater og tendenser, kan variere mellem institutioner. Empirien er eksempelvis afgrænset til sædelighedsdømte, og der er få institutioner i kriminalforsorgen, som fuldbyrder straffe for sædelighedskriminalitet. Uanset dette, er der selv blandt disse institutioner institutionelle forskelle i blandt andet anvendelsen af handleplanerne og forståelsen af handleplansvejledning. Der er således ikke grundlag for, at empirien og resultaterne i dette speciale er retvisende på tværs af hele kriminalforsorgen, ej heller på tværs af kriminalitetstyper. Der kan ligeledes være stor forskel i, hvor lang tid den indsatte har afsonet i arrest siden dommen inden ankomst til Herstedvester Fængsel, hvilket ikke lader sig afklare af data.

Som myndighedsperson kan dokumentation være dikteret og med til at præge dokumentets udformning (Prior 2003:30-32, 54-59). Handleplanen er et organisatorisk dokument og er derfor "afhængig af læsernes opfattelse, som igen er et udtryk for den samtid og sociale, politiske, kulturelle økonomiske, religiøse og værdimæssige kontekst, de bliver læst i" (Duedahl & Jacobsen 2010:35). Handleplanen er ikke alene dynamisk, men handleplansvejledninger ændres ligeledes løbende. Samme dokumentanalyse i samme fængsel udført på et andet tidspunkt eller i et andet fængsel, kan altså have andre resultater, hvilket påvirker reliabiliteten.

Kriminalforsorgens handleplaner vurderes at udgøre dokumentkilder med høj kriminologisk relevans, og ses disse som organisatoriske dokumenter, kan de bidrage med væsentlig viden. Empiriens karakter påvirker empiriens anvendelse, hvorfor metodiske og analytiske strategier er anlagt med det formål at kunne behandle empirien videnskabeligt ud fra dokumentets præmisser. Kriminalforsorgens handleplaner samler oplysninger om klientens aktuelle situation igennem beskrivelser og vurderinger af den indsatte (Handleplanscirkulære nr. 9554 § 7). Handleplanen er organisationelt bestemt og institutionelt operationaliseret samt delvist standardiseret (Dahler-Larsen 2005:243). Operationaliseringen, herunder anvendelse af vurderingredskaberne og institutionskulturen mellem ”forfatterene” og institutionerne, kan derfor variere.

Empirien har således karakter af et ellers svært tilgængeligt materiale. Kriminalitet er karakteriseret ved at være forbudte og strafbare aktiviteter, der derfor ofte udspiller sig i sammenhænge, som er uilgængelige eller svære at få førstehåndserfaringer med (Jacobsen 2018:32). I handleplansarbejdet er den indsatte fortsat førstehåndskilde til egen adfærd, men er filtreret af fængselspersonalet. Empirien består af forklaringer nedfældet af fængselspersonale efter samtale, som den indsatte efterfølgende har læst og i nogle tilfælde er kommet med kommentarer til, hvilket fremgår af deskriptive data. Det indhold, som fængselspersonalet tillægger betydning og vælger fra, er afgørende for, hvordan handleplanen udformes. Økologisk validitet (de Vaus, 2001:28) er relevant i dette speciale grundet dets kvalitative karakter og vedrører normalt, om de interviewede kan genkende deres udsagn. Specialets analysestrategi er dog anderledes grundet den dokumentanalytiske karakter. Dette er forsøgt imødekommet ved at forholde sig til graden af inddragelse, som præsenteres i de deskriptive data. I kapitel 4 beskrives flere forhold vedrørende empirien, som udgøres af kriminalforsorgens handleplaner, hvor kvaliteten af disse påvirker besvarelsens udsagnskraft af problemformuleringen.

Kapitel 3 – Teoretisk ramme

Specialet er empirisk drevet, og den teoretiske analyseramme er valgt ud fra relevante teorier til fortolkningen af de empiriske fund, herunder forklaringstyper, temaer og tendenser i forklaringer i handleplanerne.

Som det fremgår af kapitel 4 forstås handleplanerne, som organisatoriske dokumenter og er sandsynligvis påvirket af de institutionelle rammer. Analysen i kapitel 4 inddrager Silverman og Dahler-Larsens perspektiver på dokumentanalyse og har yderligere teoretisk afsæt i stempelingsteori og stigmatiseringsprocesser ved Becker og Goffman samt af magtperspektiver ved Foucault, Järvinen og Bourdieu. Disse teoretiske retninger er udvalgt for at forstå empiriens præmis forud for kriminalitetsforklaringers analyse i kapitel 5.

Ved analysen af kriminalitetsforklaringer udgøres den teoretiske ramme af neutraliseringsteori og stigmatiseringsprocesser samt stempelingsteori for at opnå yderligere empirisk forståelse. Den teoretiske ramme er valgt efter den åbne tematiske kodning af empirien. Fortolkningen af empiriens fund afhænger af empiriens og teoriens interne gyldighed kaldet teoretisk inferens med det formål at bidrage til øget forståelse, fortolkning og forklaring. Igennem den teoretiske refleksion og fortolkning lægges analysen åben for kritik (Jacobsen & Jensen, 2012:370). Den teoretiske analyseramme er bred, hvor de valgte teoretiske retninger er forskellige, men fortsat kompatible. Dette skyldes, at de valgte teoretiske begreber anvendes ud fra en grounded theory tilgang, hvor de overordnede teoretiske retninger vedrører stigma og magt, neutraliserings teori og desistance teori. Der anvendes ligeledes begreber fra den narrativ kriminologi, selvom empirien ikke anses som

fortællinger. På baggrund af resultaterne vurderes teorierne anvendelige, og den teoretiske inferens anses for passende.

Der findes meget kriminologisk litteratur og relateret psykologisk litteratur vedrørende *neutraliseringsteori*, ligesom der er forskelligt kriminologisk, sociologisk og psykologisk litteratur vedrørende *stigmatiseringsprocesser* og *stemplingsteori*. Nedenstående teoretiske gennemgang præsenterer det valgte teoretiske afsæt i analysen.

Magtperspektiver og stigmatiseringsprocesser

Goffman, Foucault, Bourdieu, Becker, Järvinen, Minke, Ugelvik, Presser & S. Sandberg

Forskningsmiljøet, forstået som det miljø, hvorunder handleplanen er udarbejdet, er karakteriseret i overstemmelse med Erving Goffmans *total institution* (Goffman, 1967[1961]:14). Det er i samme type miljø, hvor sociale forhold, selvbilleder, institutionelle identiteter, kulturelle normer, regler m.v. forhandles, og hvor empirien er produceret. Goffmans antagelse af personen søger at fremstille sig selv på bedst mulige måde i interaktionen med andre, og sonder mellem frontstage og backstage adfærd. Ved frontstage er personen i nærvær af andre og udtrykker sin personlighed, hvor personen er fri for beskuelse eller normative vurderinger af sin person backstage (Goffman 1967[1961]:19f), hvilket handleplansarbejdet har karakter af.

I fængslet og i samtalen med fængselspersonalet undersøges kriminalitetsforklaringen. Goffmans teoretiske begreb frontstage udgøres af adfærd i fængslet eksempelvis handleplansarbejdet ved at præsentere sig fra den bedst tænkelige side. Backstage udgøres af den indsatte adfærd, temperament eller karakter beskrevet i domsudskrift eller mentalerklæring, hvori den pådømte sædelighedskriminalitet detaljerede beskrivelse blandes sammen. Der kan være stor forskel på menneskers frontstage og backstage performance; ikke mindst hvis der er stor forskel mellem de roller, der er tilgængelige i personens frontstage og backstage tilværelse.

Michel Foucaults magtbegreb *sandhedsregimer* er relevant igennem forståelse af, at handleplanen hævder at sidde med sandheden (Foucault, 1980; Järvinen 2002:9-25). Foucaults overvejelser om magt og viden bygger blandt andet på kategorien *den anden*. "Den anden" refererer til den, der er udelukket fra at bidrage til de dominerende diskurser, og altså den der ikke har "ret" til at kommentere (Foucault, 1980; Järvinen 2002:13). På trods af handleplanens indlejrede intention om samarbejde, er hele afsoningssituationen afstedkommet af en handling, som er samfundsmæssig uacceptabel. Foucaults teoretiske begreb om pastoralmagt (Foucault, 1991; Järvinen 2002:14), anvendes i speialet til forståelse kriminalitetsforklaringens legitimering, hvilke indsatte der kan eller ikke kan hjælpes og hvilke foranstaltninger, der bør træffes (Meuwisse & Svärd, 2004:254-256). Straffeprocessen er i sig selv en udøvelse af pastoralmagt og knytter an til passende forklaringsmodeller, målsætninger og indsatskomplekser (Meuwisse & Svärd 2004:256, 259), og altså en forståelse af hvordan sociale problemer konstrueres.

Foucaults begreber relaterer sig til Pierre Bourdieus *doxa*. Pierre Bourdieu forklarer *doxa*, som centrale lære sætninger eller antagelser indenfor et givent felt (Bourdieu, 1999:273). Doxa kan eksempelvis være forståelses- og forklaringsmodeller, herunder risikovurderingsredskaber, problemløsning og indsatser, ligesom de forudsigelser man opererer med i forskellige kategorier af indsatte eksempelvis sædelighedskriminelle, og indsatte der nægter, og indsatte som erkender. En professionens doxa er dermed en samling af holdninger, værdier og normer, hvor der ikke hersker bevidsthed om, at disse er udviklet over tid, og derfor kunne være anderledes (Bourdieu 1972:164).

Institutionslogikkerne kan altså virke så selvindslysende, at de ikke kan diskuteres (Bourdieu 1972:167, 272; Järvinen et al. 2002:16). Dette vurderes også gældende for kriminalforsorgen, som har sammenhæng med det overordnede magtfelt og påvirkes af politiske strømninger, samfundslove, samfunddiskurser og special professioners videnfelt, og som tilsammen udgør feltets doxa.

Howard S. Becker definerer afvigerens konstruktion gennem sociale stemplingsprocesser. Det er ikke et biologisk eller psykologisk træk ved den enkelte, som gør denne til en afviger, men derimod afvigelsen fra de regler og reaktioner fra omverdenen (Becker 1973:9). Den dømte tilskrives amoralske karaktertræk, som anses for at være anderledes end øvrige samfundsborgere.

“Being caught and branded as deviant has important consequences for one’s further social participation and self-image. The most important consequence is a drastic change in the individual’s public identity [...] He has been revealed as a different kind of person” (Becker 2005[1963]:31, 32).

Den indsatte forståelse af sig selv navigeres ud fra livet før politianmeldelsen, efterforskningen, retssagen og afsoningen, men hvor den indsatte nu har gjort sig erfaringer som sandsynligvis påvirker forståelsen og forklaringen. En konsekvens af stemplingen kan være, at afvigeren anvender stemplingen til at retfærdiggøre sine handlinger, og den selvopfyldende profetis proces er nu sat i gang (Becker 2005[1963]:29f). Becker bidrager således med et væsentligt teoretisk begreb til forståelsen af forklaringerne som helhed. Samillet mellem orden og kaos og sociale afvigelser opfattes socialt set som en trussel mod samfundets symbolske orden. En måde at genskabe orden på er som afvigende at udgrænse og definere (Järvinen et al. 2002:13).

I forhold til afsoningen i fængslet, som er den kontekst, hvori forklaringen forhandles, beskriver Minke i ”Fængslets indre liv” en hierarkisk opdeling, som påvirker selvbilledet i et lukket fængsel. En indsat forklarede det på følgende måde:

”Junkier er lave. Pædofile, stikkere, voldtægtsforbrydere, de bliver bare tæsket, hvis de kommer her” (Minke 2012:195).

Minke præsenterer ligeledes opgørelser over, hvem de indsatte helst ville dele celle med i 1968 og 2008. I begge opgørelser er sædelighedskriminelle de mest uønskede, specificeret ved voldtægtsdømte og blufærdighedskriminelle mod mindreårige (Minke 2012:197). Den hierarkiske tendens for seksualforbrydere er den samme i begge opgørelser og opsummerer at ”seksualforbrydere vurderes dog som det værst tænkelige, hvilket ikke har forandret sig gennem tiden (Minke 2012:198). Dette er i øvrigt i overensstemmelse med international litteratur, hvor sædelighedsforbrydere mod børn karakteriseres som ”monstre” (Simon 1998:459), som ”less than human” (Åkerstrøm 1986:4) eller som ”lowest of the low” (Ricciardelli & Moir, 2013:16). Minke finder ligeledes, at ældre indsatte, der har begået drab eller seksualforbrydelse, og som ikke har afsonet tidligere, har den laveste sandsynlighed for prisonisering (Minke 2012:287).

Ligesom Minke forstår Ugelvik sædelighedsdømte, som værende de laveste i fængselshierarkiet. Ugelvik beskriver, at den indsatte erfaringer og moralske anseelse i fængslet kan have sin indvirkning på forklaringen, og at indsatte, som følge af fængslets konstruktion, dagligt mindes om, at de som gruppe er amoralske og ikke er til at stole på (Ugelvik 2015:23). Mange indsatte oplever denne generalisering, som et angreb på deres selvbillede og som en af lidelserne ved indespærring.

Dette er beskrevet af Sykes som dele af *pains of imprisonment* (Ugelvik 2015:23). I analysen ses konstruktion af *amoraliske andre* anvendt i fortællingen om forurettede. Ugelvik ser dette som en måde at skabe balance, herunder moralsk balance, ved at transformere forurettede som mere jævnbyrdig i forklaringen. Det kan eksempelvis ses ved, at den indsatte fremstiller den fysisk eller psykisk underlegne forurettede, som psykisk eller moralsk afvigende:

”...he later referred to her as a 50-kilo pit bull” hvorefter forurettede “...no longer (was) a defenseless female victim. She had changed into a raging fighting dog” (Ugelvik 2015:270).

I den narrative kriminologi ser Sandberg og Presser ligeledes fortællingerne som kriminogene ved at motivere eller forhindre ny kriminalitet. Individets selvfortælling er med til at betinge individets fremtidige handlemønstre (Presser & Sandberg 2015:1). Selvom empirien ikke anses som fortællinger, aktualiseres kriminalitetsforklaringerne i handleplaner alligevel, da de som nævnt i ovenstående kan påvirke den indsatte. Handleplanens konstruktion vidner om, at kriminalforsorgen er opmærksom herpå, da handleplanen interesserer sig for forklaringerne (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 26).

Neutralisering, selvbillede og desistance theory

Sykes & Matza, Scott & Lyman, Mattingly, Presser & Sandberg, Bandura, Paternoster & Bushway, Maruna og Copes

Gresham Sykes og David Matza udviklede *neutralization-drift theory*, som fortolkning af kriminel adfærd gennem neutralisering. Matza finder, at ”deviancy occurs when the bond between action and legal norms is neutralized” (Sykes & Matza 1964:28,30). Neutraliseringsteknikkerne medfører, at lovovertræderen ikke opfatter sig selv som afvigende, ved at skabe en psykisk tilstand, hvor individet kan bevæge sig mellem *deviancy* (afvigende adfærd) og *mainstream* (konventionel adfærd) (Sykes & Matza, 1957:664). Det er dog nødvendigt, at teknikkerne taler til miljøets værdier og dermed skaber *konsonans* fremfor *dissonans* for at være effektive. De fem neutraliseringsteknikker præsenteres og forklares i nedenstående:

- 1) denial of responsibility (‘it wasn’t me’). Teknikken søger neutralisering igennem forklaringer om den indsatte som værende offer for situationen eller at være blevet presset ud i situationer uden deres kontrol (Sykes & Matza, 2014:225).
- 2) denial of injury (‘it didn’t really hurt anyone’). Teknikken søger neutralisering igennem forklaringer om den indsatte som at deres handlinger ikke forårsagede forurettede skade (Sykes & Matza, 2014:226).
- 3) denial of the victim (‘s/he had it coming’). Teknikken søger neutralisering igennem forklaringer om den indsatte er af den overbevisning at forurettede selv var skyld i at være blevet udsat for kriminaliteten (Sykes & Matza, 2014:226).
- 4) condemnation of the condemners (‘who are you to judge?’). Teknikken søger neutralisering igennem forklaringer om, at de der fordømmer den indsattes handling (kriminaliteten) er motiveret af trods eller for at gøre dem selv fri fra skyld (Sykes & Matza, 2014:227)
- 5) appeal to higher authorities (‘yes, its illegal, but god is above the law’). Teknikken søger neutralisering igennem forklaringer om, at kriminaliteten var ”the greater good”, som retfærdiggør deres handling (Sykes & Matza, 2014:227).

Scott & Lyman udbyggede teorien ved at differentiere mellem *justifications* (retfærdiggørelse) og *excuses* (undskyldninger), som to basale former for neutraliseringer gennem talehandlinger kaldet *accounts* (Scott & Lyman 1968:46-47). De beskriver, at retfærdiggørelse bruges, når den indsatte erkender ansvaret for afvigende adfærd, men benægter at det var forkert. Undskyldninger bruges, når den indsatte erkender adfærden som forkert, men nægter at være ansvarlig for denne adfærd (Scott & Lyman 1968:47). De teoretiske perspektiver *neutralizations and justifications* udgør basen for analysen af kriminalitetsforklaringer – både for erkendere og nægttere. *Neutraliseringsteknikkerne* er særligt relevante for nægttere, og *accounts* bidrager med relevant fortolkning af erkendende indsatte.

I tråd med ovenstående argumenterer Bandura for, hvordan *moral disengagement* (moralsk frakobling) referer til personens frigørelse fra moralske eller etiske standarder ved engagement i lovovertrædelser: “self-sanctions can be disengaged by reconstituting the conduct, obscuring personal causal agency, misrepresenting or disregarding the injurious consequences of one’s actions, and vilifying the recipients of maltreatment by blaming and devaluing them.” (Bandura et al. 1996:364). Individer er altså i stand til at frakoble deres moralskværdisæt i situationer, som kræves for at opfylde behov: “moral standards do not operate invariantly as internal regulators of conduct” (Bandura 1999:194). Bandura’s *social-cognitive* teori omhandlende moralsk håndtering (1986, 1999) finder, at jo større grad af internalisering af moralske værdier, des mindre sandsynligt er det, at personen vil begå ulovlige handlinger end dem med et svagt eller kompromitteret værdisæt. Dette tillader personen at deltage i krimineladfærd uden at forrette skade på sit selvværd (Bandura 1999:193-194). Ved gennemgangen af empirien ses nægttere at underbygge deres forklaringer med moralske tilkendegivelser, hvilket gør denne teori relevant.

Ugekviks teori hører under narrativ kriminologi og interesserer sig for individets egne oplevelser af kriminelle handlinger. Han beskriver, hvordan voldsdomte indsatte (herunder voldtægt) rekonstruerer sig selv som moralsk bevidste individer (Ugelvik 2015:38). Ugelviks beskrivelser ses at være i tråd med Sykes & Matza, som heller ikke finder, at kriminelle er uvidende om generelle sociale normer (Sykes & Matza, 2014:223). Det er ligeledes tilfældet i specialets empiriske fund på den måde, at der ikke fremgår forklaringer om, at kriminelle handlinger er i orden. Forklaringerne fremstilles derimod som noget andet. Som tidligere bekræftet udgøres empirien ikke af narrativer, men af forhandlede forklaringer, som forklares yderligere i kapitel 3. Narrative teoretiske begreber vurderes alligevel at bidrage med relevante teoretiske begreber til både fortolkning af justifikationer og håndtering af stigma.

Den indsattes forklaring kan forstås, som mulighed for at tage del i konstruktionen af egen identitet ved at organisere erfaringer og forklare, hvordan oplevelser hænger sammen samt hvad der er rigtigt og vigtigt (Presser & Sandberg 2015:1; Sandberg & Ugelvik 2016:129-136; Sandberg 2018:234). I tråd med Goffmans frontstage begreb afhænger forklaringen af konteksten. Forklaringerne har betydning for, hvordan den indsatte ser sig selv, hvordan han bliver set, og hvordan han handler (Presser & Sandberg, 2015, side 3). Sandberg overvejer ligeledes strukturelt betingende præsentationer af individet ved at mange kriminelle kan være økonomisk eller socialt marginaliserede og vil eksempelvis opleve, at det er vanskeligt for dem at tale om sig selv som noget andet end ’helte’ i en voldelig subkultur eller som ofre i et undertrykkende samfund (Sandberg 2018:245). Dette kan i varierende grad også være tilfældet for sædelighedskriminelle, dog i ukendt omfang, hvorfor der også vil være opmærksom mod dette.

Cheryl Mattinglys teoretiske begreb *det moralske selv* foklærer, hvordan de forhandlede forklaringer konstruerer indsattes moralske selv (Mattingly 2013:303-304). Begrebet forventes relevant, da det inddrager både til den moralske verden, som indsatte konstruerer, og forhandlinger af identiteten, som kommer til udtryk i indsattes fremstilling sig selv og andre i forklaringen. Dette er særligt relevant for forståelsen af kriminalitetsforklaringens underbygning, som i specialet kaldes *argumentationen*, hvorfor også desistance theory er relevant.

Desistance theory omhandler, hvordan tidligere dømte kan afstå fra kriminalitet. Paternoster og Bushway finder, at folk afstår fra ny kriminalitet, når de kan se et “feared future self”, som etableres som følge af deres kriminelle aktiviteter. Den dømte vælger som følge heraf, at etablere en mere positiv fremtidig identitet (Paternoster & Bushway 2009:1114-1115). Der er således en kamp i individet mellem prosociale holdning og værdier og prokriminelle holdninger og værdier. Inden for denne teoretiske retning sættes kriminalitetsforklaringer i fokus:

“Desistance research suggests that a core element of the process involves the development of a coherent self-narrative or explanation of why an individual did what they did and yet is no longer the same person as the one who committed the crimes” (Maruna, 2001:7-8).

Maruna og Copes finder, at anvendelse af situationelle forklaringer konstrueret som “aberrations” (afvigelser) muliggør erkendelse af sædelighedskriminaliteten. Det forklares på en måde, som ikke relaterer sig til deres sande identitet, og hvor de dermed fastholder et positivt selv billede i deres og andres øjne (Maruna & Copes, 2005:293, Farmer et al. 2016:1768).

Disse teoretiske afsæt i forhold til neutraliseringer, selv billeder og desistance søger at bidrage til forståelsen af, hvordan den dømte organiserer sine erfaringer, og hvad der er vigtigt i hans fortælling om det pådømte, herunder forurettedes motiv, og hvordan forklaringen underbygges - altså hvordan den dømte ser sig selv og bliver opfattet, hvilket kan have betydning for fremtidig adfærd.

Opsummering

Ovenstående teoretiske kapitel har til formål at begrunde de teoretiske valg. Som beskrevet er de teoretiske valg truffet ud fra empirien efter, at denne er behandlet og kategoriseret. Magtperspektiverne er valgt på baggrund af handleplanens organisatoriske karakter, hvorigennem der ses at være samfundsmæssige, lovformelige, organisatoriske og institutionelle rammer, som kan afvige eller harmonere med den indsattes hensigter. Teori vedrørende stigmatiseringsprocesser er valgt for etableringen af en relevant forståelse af forklaringernes udgangspunkt og intention, ligesom neutraliserings- og desistance teori er relevant for forståelse af, hvordan sædelighedskriminalitet håndteres under afsoning. De teoretiske begreber vurderes som værende internt kompatible på baggrund af en empirisk drevet (grounded theory) og socialkonstruktivistisk tilgang til forståelse af kriminalitetsforklaringer som institutionelt forhandlede i organisatoriske dokumenter.

Kapitel 4 – Kriminalforsorgens handleplaner som empiri

Handleplanens status

Kriminalforsorgens mission og vision er at *fuldbyrde straf, begrænse kriminalitet og bringe mennesker videre sikkert videre til et liv uden kriminalitet* (Justitsministeriet 2019:2). Kriminalforsorgen anvender handleplaner i forbindelse straffuldbyrdelsen, herunder i det resocialiserende arbejde, og udgør det centrale og styrende redskab for kontakten mellem klienten og kriminalforsorgen med det formål at *"at sikre systematik og kontinuitet i sagsbehandlingen. Udarbejdelsen af handleplanen sker med henblik på at sikre mål og retning for indsatser under forløbet i Kriminalforsorgen og for tiden efter løsladelsen"* (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 4). Vejledningen angiver ligeledes tanken om klienten, som en medspiller i det dynamiske samarbejde om handleplanen imellem klienten og kriminalforsorgen (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 9). Uden denne *kontakt* forstås handleplansdokumentet overvejende som et bureaukratisk element (Duedahl og Jacobsen 2010:11).

Som det beskrives senere i kapitlet anses handleplanen, og særligt kriminalitetsforklaringen, som *resultatet* af en institutionel forhandling. Empirien anvendes derfor til at sige noget kvalificeret om kriminalitetsforklaringer ud fra en institutionel logik. Det skal forstås på den måde, at det der fremgår i handleplanens punkt *årsagsforklaring til kriminalitet* accepteres og legitimeres, som en forklaring i et organisatoriske dokument. Kriminalitetsforklaringerne i empirien indikerer således, hvad der er muligt at legitimere i forhandlingen påvirket af den institutionelle logik.

Handleplansvejledningen opstiller derudover også rammer for handleplanens form, hvorfor institutionslogikker og handleplansvejledningen ligeledes må påvirke hinanden gensidigt. Handleplansvejledningen siger blandt andet følgende:

"Det skal gennem dialog mellem klienten og kriminalforsorgsmedarbejderen afdækkes, hvilke mønstre der ligger bag den begåede kriminalitet. F.eks. hvilke faktorer udløste handlingen, hvorvidt kriminaliteten er begået alene eller i en gruppe, om klienten tidligere har begået ligeartet kriminalitet, hvilke gevinster adfærden har for klienten, og hvilke omkostninger kriminaliteten medfører" (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 26).

Afklaring af dokumenternes status forud for analysen er nødvendig, da dette indikerer hvad og hvor meget, der kan siges, og hvordan det skal forstås. Både Silverman (2014:286) og Dahler-Larsen (2005:238) er opmærksomme herpå og har forskellige forslag til spørgsmål man med fordel kan stille dokumentet. De empiriske dokumenter er produceret af kriminalforsorgen, der betegner dokumenttypen som handleplaner. Kriminalforsorgen er efter straffuldbyrdelseslovens bestemmelser forpligtet til i samarbejde med klienten at udarbejde planer for tiden i kriminalforsorgens varetægt/tilsynsperioden og tiden derefter (Straffuldbyrdelseslovens § 31, stk. 2, § 82, stk. 2, og § 95, stk. 2). Dokumentet er altså produceret på et tidspunkt under afsoning og kan forstås som et strategisk dokument med deskriptivt og performativt indhold. Kriminalforsorgen positioneres som forfatter, og handleplanen fremstår med karakter af et officielt dokument. Den formelle redaktør er imidlertid fængselspersonalet f.eks. en socialrådgiver eller psykolog, hvilket dog nedtones igennem det organisationelle udtryk (Handleplanscirkulære 9554 §§ 3-4; Handleplansvejledning 9555 pkt. 10). Det gør antagelsen om, at *"ethvert dokument nødvendigvis må være præget af sin ophavsmand og må være farvet eller influeret af hans eller hendes politiske, religiøse og sociale syn"* relevant (Ankersborg 2007:79-87). Handleplanen *søges* dermed påvirket af den indsatte, men må også nødvendigvis være præget af fængselspersonalet som forfatter.

Kriminalforsorgen invisterer på den måde "sig selv" i dokumentet med det afledte udtryk, at kriminalitetsforklaringerne ligeledes legitimeres af kriminalforsorgen ved at blive nedskrevet i handleplanen. Denne legitimering er ikke udtryk for, om dette er en god eller dårlig forklaring, men blot at forklaringen er forhandlet som en institutionel forklaring.

Der er meget på spil i handleplanssamtalerne (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 4). Samtalerne er f.eks. en situation, hvor den indsatte får mulighed for at afprøve, i hvilken grad deres forklaring, holdninger, værdier m.v. accepteres. Den indsatte kan altså navigere ud fra, hvad der skrives ned, og hvad der undlades igennem handleplansarbejdet. Dokumentets publikum er den indsatte, fængelspersonalet og eventuelle samarbejdspartnere. Af handleplansvejledningen fremgår det, at *"klienten ønskes at være medspiller idet handleplanen er et dynamisk redskab som skal udarbejdes i et samarbejde med klienten. Kriminalforsorgen har en særlig forpligtelse til at motivere klienten til at deltage i arbejdet. Såfremt klienten ikke ønsker at deltage, skal der fortsat udarbejdes en handleplan, som afspejler de faktuelle oplysninger, der findes i sagen, samt de indsatser som vurderes relevante"* (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 9).

Dokumenter er grundlæggende sociale produkter, som bliver konstrueret med en særlig hensigt. De indgår i sociale sammenhænge, og deres virkning afhænger af, hvordan de bliver udformet, promoveret, distribueret, læst og anvendt (Prior 2003:50-68). Udarbejdelsen af handleplanen sker med henblik på at sikre mål og retning for indsatser under forløbet i kriminalforsorgen og for tiden efter løsladelsen (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 1-3). Handleplanernes indhold udarbejdes ved ankomst til fængslet og gennemgås med den indsatte indenfor den første måned af deres afsoning. Handleplanen udfolder sig gennem to forskellige handlingstyper: den deskriptive og den performative (Dahler-Larsen 2005:244). Handleplanen er deskriptiv igennem f.eks. beskrivelser af sagen, barrierer, psykiske helbredstilstand osv. Handleplanen har performative hensigter i punktet "vurdering og indsatsområder" og "iværksættelse af konkrete indsatser". I den performative handlingstype sker der i sig selv en gyldiggørende handling gennem udstedelse af selve dokumentet (Dahler-Larsen 2005:244) og vurderede relevante indsatser.

Socialkonstruktivistisk forståelse af institutionelt forhandlede problemer og forklaringer

Specialet forstår fængslet som en institution med tilhørende logikker. "Når noget er institutionaliseret, genkender mennesket ikke sine sociale konstruktioner som sådan da disse skjules bag objektivering." (Dahler-Larsen 2005:238). Berger og Luckmann finder, "at menneskets konstruktioner virker tilbage på mennesket selv" (Dahler-Larsen 2005:237), og at "den sociale konstruktion er gældende virkelighed (Berger & Luckmann 1966:15) og ikke fantasmer" (Dahler-Larsen 2005:240).

Ovenstående citater udgør den socialkonstruktivistiske forståelse af handleplanens indhold. Indholdet i handleplanens forklaring afspejler legitimeringen efter *forhandlingen* og *formidles* igennem institutionslogikkens accept. De institutionelle legitime forklaringer kan ikke forstås som, at disse også legitimeres som gode eller dårlige blot at de accepteres, idet forklaringen er nedfældet.

Denne undersøgelse har nedslag i *fængslet*, hvor straffekæden kan anses som en socialt konstrueret virkelighed i samfundet (Dahler-Larsen 2005:237). Fængslet udgør en institution, som gennem viden og følgende typifikationer ordner verden efter egen logik (Berger & Luckmann 1966:9). I forbindelse med afsoning er vurderinger afgørende for afsoningsforløbets karakter. Vurderinger som blandt andet trækker på førnævnte videnslagre, typifikationer og samfundets virkeligheder

f.eks. retsfølelse, aktuariske risikovurderinger ,og hvad der udgør et støttende socialt netværk og en gunstig løsladelsessituation.

Specialets forståelse af en forklaring forholder sig blot til henvisningen af de forudgående hændelser, som forårsagede begivenheden, og dermed en forklaring på, hvorfor den indsatte nu afsoner en dom for sædelighedskriminalitet. Forklaringerne består af kompleks kommunikation, hvor historiske hændelser, erfaringer, stærke følelser og reaktivering heraf m.v. kan spille ind (Lippert-Rasmussen 2012:427). Forklaringens kvalitet, altså om noget er en god eller dårlig forklaring, er som tidligere nævnt ikke en faktor, men ligger implicit i forklaringens institutionelle præmis og afspejler institutionens logik ved at inkludere og ekskludere indholdet af samtalen, hvor kriminalitetsforklaring gives.

Den specifikke kontekst er bestemmende for, hvilke forhold der tilægges betydning og nævnes, ligesom den også kan være bestemmende for karakteren af forklaringens indhold, herunder initialbetingelser eller som udløsende årsag. Konteksten kan endog også udgøres af sympatier og antipatier. Dette kan ligeledes være gældende i den interaktion mellem fængselspersonale og den indsatte. Forklaringerne i empirien betragtes ikke som indsattes narrativer og ej heller rene interviews, da oplysninger om empiriens frembringelse og rammer herfor, detaljeringsgraden af samtale sessionen m.v. efterlader for store usikkerheder. Forklaringerne opfattes derfor som noget andet, nemlig *institutionelt forhandlede i organisatoriske dokumenter*.

Howard S. Becker søger i *Outsiders* alternative forklaringer på socialafvigelse og teoretiserer, at det er *erfaringen* af at blive defineret som afviger af personen selv, som sine omgivelser. Tesen finder, at afvigelse ikke begrænses til individuel patologi grundet opvækst, psykiske forhold, personlige utilstrækkeligheder eller uheldigt socialt miljø (Becker 1973:9). Grov personfarlig kriminalitet er dermed udtryk for afvigelser fra sociale konventioner. Dette er relevant i forhold til forståelse af forklaringen. *Den erfarede definiering som afviger* kan være gjort gennem en lang periode. Fra tidspunktet for det kriminelle forhold, som den indsatte er dømt for, og til at den indsatte taler med fængselspersonalet om det. Når fængselspersonalet møder den indsatte defineres han måske allerede som afviger omstændighederne taget i betragtning, hvorfor der i samtalen må udspille sig en kamp om retten til at definere sandheden igennem forklaringer. At være defineret som afviger, relaterer sig til sandhedsregimer, og dermed til magt og modmagt. For den indsatte udspiller denne kamp sig både i samfundet, blandt sine nære og sociale kontakter, modbilledet tegnet igennem politiets efterforskning og anklagererens procedure, i rettens ord og endeligt igennem afsoningsforløbet inden den indsatte løslades.

Erving Goffmann teoritiserer ligeledes konstruktionsprocessen af afvigere i den direkte interaktion mellem stab og indsatte på totale institutioner (Goffman 1967[1961]:14,19f). Mikroprocesser og direkte interaktion sker i handleplanssamtalen, riskovurderingen og igennem fængslet dagligdags aktiviteter mellem de ”normale” (professionelle) og de ”stigmatiserede” (indsatte). Empirien lader ikke dette undersøge, men antagelsen er at indsatte, som følge af førnævnte proces, påvirker forståelsen af dem selv som afvigere, og at kampen imod sandhedsregimer og institutionslogikker kommer til udtryk. Der sker eksempelvis handleplanssamtaler, hvor indsatte viser den bedste udgave af sig selv, og altså den mest socialt konforme person som imødekommer kontekstens værdier. Dette gør Goffmans begreb *moralsk karriere* særlig interessant, idet den indsatte igennem straffekæden defineres og kategoriseres som moralsk mindreværdig (Goffman 1961:117-

155;1963:45-55). I fængslet kan dette ske igennem fængslets institutionslogikker og institutionens redskaber f.eks. actuarial risk assessments⁴ og bedømmelser, hvis resultater nedfældes i handleplanen.

Margreta Järvinen finder, at klientens identitet konstrueres i det *magtfulde møde mellem system og klient* (Järvinen 2002:9-25). Lignende rammer er tilstede i handleplansarbejdet, hvori kriminalitetsforklaringerne legitimeres. Som det beskrives i vejledningen skal handleplanen indeholde *relevante* oplysninger (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 5a). Hvad der findes for relevante oplysninger hænger sammen med Michel Foucaults magtbegreb, da resultatet af selve vurderingen og handleplanens editering udgør *sandheden*. Den viden, som præsenterer sig i handleplanen, er således magt, da den hævder at sidde med sandheden. Foucaults overvejelser om magt og viden bygger blandt andet på kategorien "den anden". "Den anden" referer til den, der er udelukket fra at bidrage til de dominerende diskurser og derfor den, som ikke har "ret" til at kommentere (Järvinen 2002:13). Begrebet er således afhængig af sondringen mellem det normale og unormale.

Formålet med handleplansarbejdet er at sikre mål og retning for indsatser i afsoningsforløbet og for tiden efter løsladelsen (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 4). Kriminalforsorgens eksistensgrundlag og vision er, "at fuldbyrde straf og resocialisere til samfundet" og varetager som institution samfundets interesser. Målgruppen er borgere, som nu er indsatte, fordi de har gjort noget forkert, afvigende og uacceptabelt som følge af manifesterede samfundsdiskurser reguleret af lovgivningen. I den resocialiserende tanke ligger et ønske om at påvirke de faktorer, som har resulteret i kriminaliteten. Den resocialiserende indsats starter således ved en fejlfinding, hvor bagtæppet er institutionaliserede sandheder på baggrund af erfaringer, forskning, vejledning og håndbøger. Vigtige redskaber i sandhedsregimerne er registrerings- og katalogiseringsteknikker, som de indsatte præsenteres for f.eks. LS/RNR, anamneser og handleplaner. Disse bidrager til at kategorisere den indsatte som afviger samtidig med, at de bekræfter de involverede eksperter professionelle status. I handleplansarbejdet er rammerne givet, hvor motivationen og behovet for indsatser ønsker at tage udgangspunkt i den indattes selvoplevede behov – nogle gange er der ikke et behov for resocialiserende indsatser, og andre gange ses der imidlertid som følge af forklaringerne, at professionelle ser et behov, som den indsatte ikke selv ser (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 9). Kriminalforsorgen fokuserer på de aspekter i de indattes liv, som spiller ind i forhold til organisationens vision og dermed som passer ind i institutionens sandhedsregime, og ved at udgrænse andre aspekter.

Som følge af Bourdieus forklaring af *doxa* kan institutionslogikkerne virke så selvindslysende, at de ikke kan diskuteres (Bourdieu 1972:167, 272; Järvinen et al. 2002:16). I denne forbindelse former kriminalforsorgen et stærkt *doxa* påvirket af politik, lov og samfund. Kriminalforsorgens *doxa* påvirkes også af rette behandling og resocialisering, som skal varetages af uddannede professioner f.eks. psykologer, socialrådgivere, fængselsbetjente, psykiatere m.v. Kriminalforsorgens logikker forstås ud fra et normsystem og handlerationaler med omdrejningspunkt i institutionens metoder, som blandt andet henter sin retning i love, actuarial risk assessment, handleplansrammer, samfund, love m.m. En af de logikker, som præger det resocialiserende arbejde, og som fremgår af handleplanen, er dialogen med indsatte om årsagerne til kriminalitet (Handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 27). Forklaringerne skrives ned og bliver "testet" mellem første og anden samtale. Testningen har karakter af en feedbacksamtale, hvor kriminalitetsforklaringen afstemmes. På den måde søges den indsatte motiveret ved at facilitere en ret til at definere sig selv i den indattes

⁴ fx LS/RNR, HCR-20, RSVP og PCL-R.

forklaring af, hvorfor denne er fængslet. Dialogen tager afsæt domsudskrifter og oplysninger om indsatte og straffesagen.

Magtfordelingen understreges af organisationens og institutionens investering af "sig selv" i dokumentet (Dahler-Larsen 2005:242). Den "sociale kraft" handler om, at kriminalforsorgen som afsender, forfatter og institution har større social kraft end den enkelte kriminalforsorgsmedarbejders subjektive vurdering, som i øvrigt tydeliggør det assymetriske magtforhold. Handleplansdokumenterne er handlingsorienterede i kraft af de ord, som deres forfattere har placeret i dem og har til hensigt at præge læseren, eksempelvis den indsatte eller samarbejdspartnere, ved at skabe et særligt syn på et problem, som legitimerer handling. Handleplanens følge på baggrund af dennes indhold, herunder kriminalitetens årsag, er indsatser som søger at forandre på baggrund af den aktuelle situation (Duedahl og Jacobsen 2010:43). Forfatteren tilpasser forklaringen, så denne passer ind forståelsen af, hvordan kriminalitet opstår, hvilke indsatte der kan eller ikke kan hjælpes, og hvilke foranstaltninger, der bør træffes, hvor pastoralmagt i kriminalforsorgsfeltet udøves som påvirkningsarbejde af den indsatte. Indlejret i straffen er udøvelse af pastoralmagt og knytter an til passende forklaringsmodeller, målsætninger og indsatskomplekser (Meuwisse og Svärd, side 254-256).

Forventningen om ringe datakvalitet

I 2014 publicerede Direktoratet for Kriminalforsorgen undersøgelsen "*Hvad er planen?*" af Rönneling & Lund-Sørensen. Undersøgelsen bygger på en analyse af 70 komplette handleplansforløb, hvor forfatterne lod "*gode eksempler træde i baggrunden*" for "*at have fokus på det, der har brug for et kritisk blik [...] i forhold til den løbende kvalitetssikring af handleplansarbejdet i Kriminalforsorgen*" (Rönneling & Lund-Sørensen 2014:11). Forfatterne anfører at vedrørende kriminalitetsforklaringer:

"... der i mange år herskede en logik i Kriminalforsorgen om, at når man først var dømt, så var der ingen grund til at have fokus på, hvad der var årsag til, at den dømte begik kriminalitet og kom i fængsel. Der var altså ingen grund til at snakke om fortiden og den begåede kriminalitet, fordi man i stedet skulle kigge fremad"
(Rönneling & Lund-Sørensen, 2014:40)

Særligt kritikken vedrørende punktet årsagsforklaring og indsattes godkendelse af det skrevne findes relevant for kvaliteten af nærværende speciales empiri. Dæværende undersøgelse konkluderede blandt andet, at "*klienten oftest har en aktiv stemme i handleplansarbejdet, men at det sjældent fremgår eksplicit, hvordan klienten har været inddraget, og det fremgår aldrig, hvorvidt klienten har godkendt og fået udleveret handleplanen*" ligesom at "*der skal i handleplanerne være fokus på årsagerne til kriminalitet og tilbagefald til kriminalitet, men netop dette punkt synes at være svært at udfylde i handleplanen. Der er ingen fælles holdning til og forståelse af, hvordan man udfylder punktet*" (Rönneling & Lund-Sørensen, 2014:5).

Ved en historisk gennemgang af punktet *årsager til kriminalitet* ses, at dette blev introduceret i forbindelse med revidering af handleplansvejledningen i 2009 med det formål at legitimere drøftelser om, hvilke kriminogene faktorer, der måtte ligge til grund for den kriminelle handling, samt hvilke gevinster og konsekvenser den dømte oplever i forbindelse med den kriminelle handling. Denne drøftelse skulle danne baggrund for "*overordnede overvejelser i relation til hvilke indsatser, der kan og skal iværksættes, henset de faktuelle, objektive beskrivelser, den dømtes egne*

overvejelser samt de faglige vurderinger i forhold til den dømtes sociale kompetencer, reaktionsmønstre, omstillingsevne samt selvopfattelse” (Handleplansvejledning nr. 17 pkt. 35).

Som følge af rapporten fra 2014 er specialets empiri indledningvist blevet tilgået fra en kritisk vinkel. Der er nogle relevante nedslag, hvor specialets empiri afviger fra rapporten. Som mulig forklaring herfor ses ændrede handleplansvejledninger og indførelsen af samtale- og vurderingsredskaber. Empirien fra rapporten i 2014 vedrører handleplaner fra 2011. Det bemærkes, at vejledningen siden 2011 (Handleplansvejledning nr. 55 af 28/06/2010) er ændret både i 2013 (Handleplansvejledning nr. 9399 af 26/07/2013) og 2017 (Handleplansvejledning nr. 9555 af 19/6 2017), hvilket betyder at indholdet, og dermed empirien, er anderledes i dag end på tidspunktet som rapporten analyserer i 2014.

Ved at se på den nyeste vejledning kan man indledningsvist konstatere, at denne er kortere. Måske er det som følge af rapportens kritik ellers er det som følge af en erkendelse af indholdets udfordrende karakter eller at man er blevet mere konkret på, hvad man tillægger betydning. Hvad end grunden måtte være, er man i handleplansvejledningen fra 2017 mere interesseret i at afdække mønstre: faktorer der udløste handlingen, alene eller i en gruppe, kriminalitetshistorik samt gevinster og omkostninger. Overordnet er punktets interessefelt blevet mere snævert og indikerer et mindre detaljedikteret fokus (handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 26). I 2014/2015 blev der indført en nyt screeningsredskab med et semistruktureret interview som ramme (LS/RNR Quikscore skema), hvor blandt andet prokriminal holdning og tænkning vedrører punktet *årsager til kriminalitet*. Resultatet af Quikscoren, herunder vurderingen af indsatsområder, ”stempler” over i handleplanen (handleplansvejledning nr. 9555 pkt. 6). Med redskabet forstås dermed en tydeligere legitimering for at afklare kriminalitetsforklaringer i samtalen.

I forhold til graden af inddragelse, hvor det i rapporten fra 2014 *”sjældent fremgår eksplicit, hvordan klienten har været inddraget, og det fremgår aldrig, hvorvidt klienten har godkendt og fået udleveret handleplanen”* (Rönneling & Lund-Sørensen 2014:5), ses dette at være tilfældet i 52 af handleplanerne svarende til 25 %⁵. Dette behandles yderligere i analysen, men bidrager til forståelse den forekommende afvigelse mellem empirien i rapporten i 2014 og dette speciales empiri.

Helt generelt afviger nærværende speciales empiriske grundlag fra den kvalitet som kritiseres i rapporten fra 2014. Som følge af databehandlingen og senere tematisering er 211 handleplaner blevet gennemgået, hvor fokus har været på punktet *”årsagsforklaringer til kriminalitet”*. Punktet ses generelt at indeholde vejledningens interesseområde og der forekommer ligeledes en større grad af ensartethed mellem handleplanerne. Denne gennemgang var afstedkommet af en bevidsthed (og en forventning som følge af rapporten fra 2014) om at en ringe datakvalitet vedr. årsagsforklaringer ville indgå som en faktor.

Opsummering

Kriminalforsorgen anvender handleplaner i forbindelse straffuldbyrdelsen, herunder i det resocialiserende arbejde, hvilket udgør det centrale og styrende redskab for kontakten mellem klienten og kriminalforsorgen. Der er således meget på spil i handleplanssamtalerne. Handleplanen er grundlæggende et socialt produkt, der bliver konstrueret organisatorisk og institutionelt med en særlig hensigt for øje, hvor institutionslogikker forstås som en præmis. Den sociale konstruktion af

⁵ Se figur 6.

den indsatte i handleplanen er gældende virkelighed, hvor magtperspektiver er anvendelige i forhold til forståelsen af politiske, institutionelle og symbolske processer, hvorigennem den indsatte handlinger vurderes problematiske (Järvinen 2001:83). Empirien er udtryk for institutionelt forhandlede kriminalitetsforklaringer mellem den indsatte og fængselspersonalet som er underlagt institutionelle logikker, hvor magtperspektiver er relevante. Ovenstående finder, at indsatte aktivt (re)positionerer sig selv, hvilket tolkes, kvalificeres og diskvalificeres af fængselspersonalet. Afhængig heraf, giver det den indsatte mulighed for moralsk at rekonstruere sig selv igennem samtale og handleplan. I forhandlingen udspiller sig en kamp om at ordne kaotiske oplevelser til sammenhængende og kulturelt legitime forklaringer, hvor et væsentlig skridt er, at det legitimeres i handleplanen, da formålet kan være at forbinde den indsatte til det sociale og kulturelt accepterede, og at blive hørt (Ugelvik 2015:24).

Ovenstående påvirker handleplanens indhold og dermed kriminalitetsforklaringerne. Dette udgør endvidere præmisserne for samtalen mellem fængselspersonale og den indsatte. Den indsatte har gjort sig erfaringer med straffesystemet igennem politiets efterforskning, herefter i forbindelse med straffesagens gang i retten, og nu hos kriminalforsorgen som fuldbyrdende myndighed. Den indsatte har herigennem, og af flere omgange, erfaret definitionen af hans handlinger som et problem. Til en hvis udstrækning antages det, at kriminalforsorgen overtager denne kategorisering af den dømte og nu indsatte, forstået på den måde at være tro mod rettens afgørelse. Det er relevant for at forstå empiriens karakter i det årsagsforklaringen *forhandles* og *formidles* igennem institutionslogikkens accept, forstået på den måde, at indholdet i forklaringen afspejler legitimeringen. Forklaringerne opfattes derfor som noget andet - nemlig *institutionelt forhandlede i organisatoriske dokumenter*.

Kapitel 5 – Analyse

Analysekapitlet indledes med en karakterisering af de indsatte, der afsoner en dom for sædelighedskriminalitet på baggrund af empirien. Præsentationen af deskriptive data bidrager med en kortlægning af karakteristika, som er væsentlig til forståelse af, hvem der afsoner sædelighedsdomme. Kortlægningen danner grundlaget for den kvalitative analyse af, hvilke temaer og tendenser der kan identificeres i kriminalitetsforklaringer af sædelighedskriminalitet. Præsentationen ser også på, hvordan forklaringer eller rettere manglende erindring og manglende forklaringer fordeler sig, samt om indsatte skifter forklaringer mellem retssag og afsoning. I de tilfælde det er muligt sammenholdes disse karakteristika med kriminalforsorgens egne statistikker. Alt med det formål at udbygge kendskabet til sædelighedsdømte.

Analysen består af forklaringer fra 211 indsatte, som de fremgår af kriminalforsorgens handleplaner. Efter gennemlæsning af handleplanerne opstod flere relevante temaer, hvilket understreger analysens empirisk drevne tilgang. De to grupper; indsatte der erkender sædelighedskriminaliteten, og indsatte som nægter sædelighedskriminaliteten, ordnes efter forklaringens primære forklaring som værende strukturelle, situationelle, sociale, eller individuelle primærforklaring, herudover manglende forklaringer og fortællinger om forurettede, som det primære.

Denne overordnede inddeling i forklaringstyper er udvalgt på baggrund af tendenser i handleplanerne, som blev tydelig ved første gennemlæsning. Under gennemlæsningen identificeres en primær kriminalitetsforklaring – et motiv som legitimeres – som udslagsgivende. I de fleste forklaringer nævnes endvidere andre forhold, som har spillet ind, men som præsenteres som

sekundære. I gennemlæsning fremstod forklaringerne gennemgående som todelte – opdelt i en forklaring og en følgende argumentation om, hvorfor det forholder sig sådan. Argumentationen tegner typisk et billede af den indsatte eller den forurettedes karakter, herunder morale, holdninger, værdier.

En selvstændig og vigtig pointe er, at forklaringerne består af flere forskellige forklaringstyper, hvilket var forventeligt med tanke på det komplekse omdrejningspunkt. Dette betyder, at der er differentieret mellem den primære og sekundære, tertiære m.v. for at kunne analysere og vurdere de mest forekommende forklaringer. Der er altså for hver handleplan truffet et valg om, hvad der udgør den primære forklaringstype, og dermed om forklaringen er situationelt, strukturelt, socialt eller individuelt motiveret.

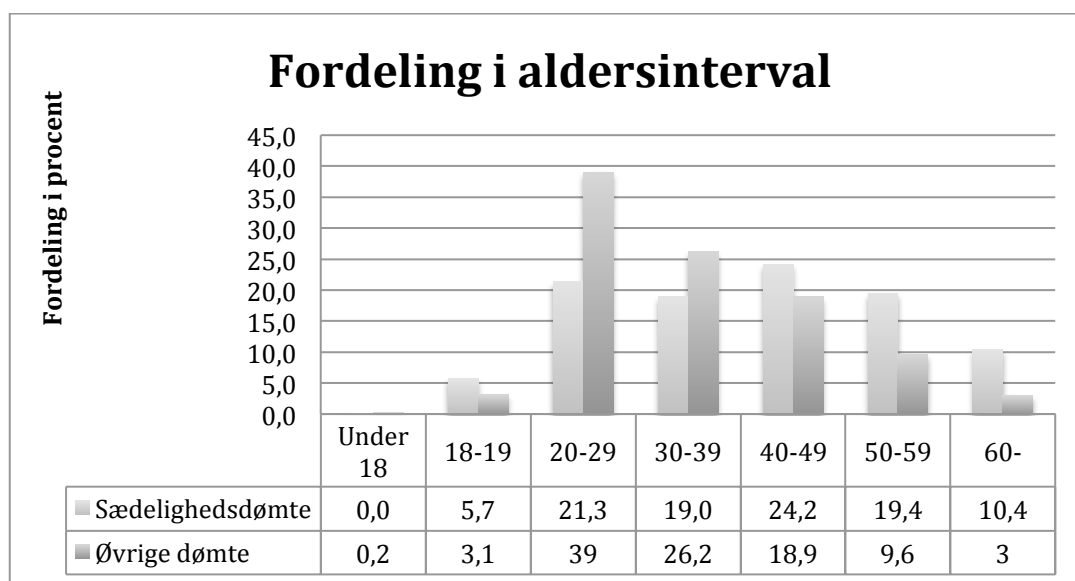
I analysen fremgår der tal f.eks. ”(274)”. Disse tal er numre og henviser til den konkrete handleplan i den tematiske kodning. Når der er tre eller færre handleplaner kodet til et tema, udsagn m.v. fremgår disse i teksten. Hvor der forekommer flere end fire handleplaner ved samme kodning af et tema, udsagn mv. fremgår henvisninger til den konkrete handleplan i fodnoter. Dette er for læsevenlighedens skyld. Der følger ligeledes tal efter de procentvise udregning. Dette indikerer ikke en handleplanshenvisning, men antallet af handleplaner, som svarer til procentudregningen.

Hvem er de sædelighedsdømte?

For at få en fornemmelse af de sædelighedsdømte vil der i det følgende blive præsenteret et overblik af de indsatte, herunder aldersgrupper, domslængde, kriminalitetstype, og om denne er begået online, kriminalitetshistorik, grad af erkendelse og grad af inddragelse.

Figur 1: Aldersfordeling i interval

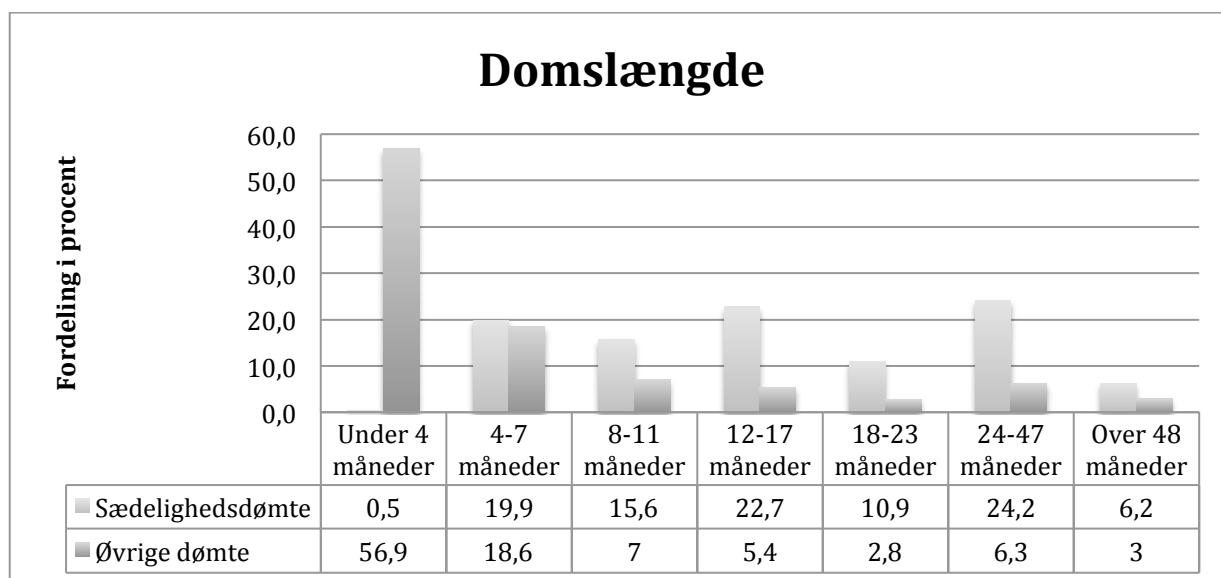
De indsatte fordeler sig i alderen fra 18 år til over 60 år. Nedenstående tabel viser de indsatte aldersfordeling i intervaller i forhold til indsatte i kriminalforsorgen institutioner i øvrigt (Kriminalforsorgen 2019:19 tabel 3.6).

Som det fremgår af diagrammet er de 211 sædelighedsdømte i gennemsnit ældre end de øvrige indsatte placeret i kriminalforsorgens fængsler eller arresthuse. Tallene fra kriminalforsorgen er

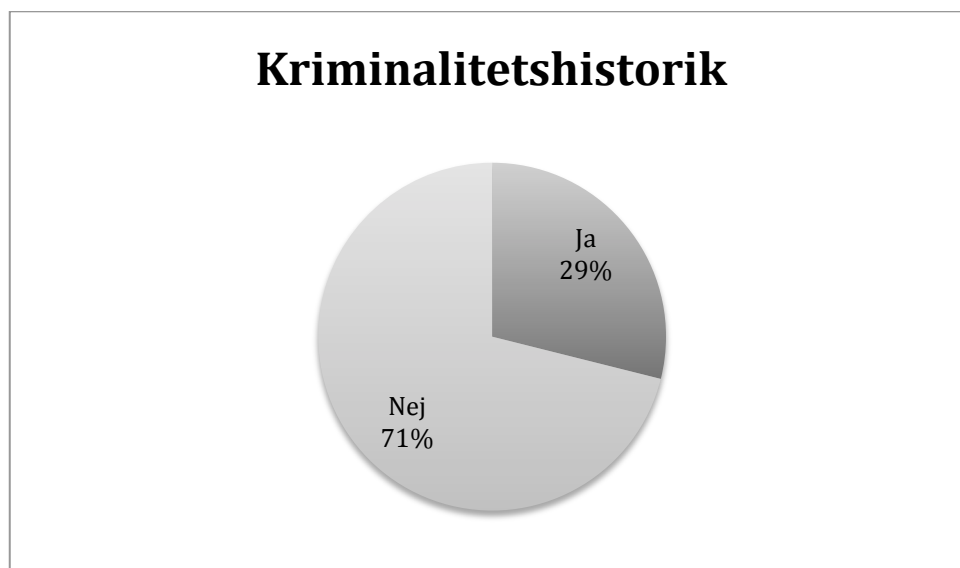
opgjort i december 2018 og dermed midt i perioden, hvor handleplanerne er udarbejdet (Kriminalforsorgen 2019:19 tabel 3.6). Aldersfordelingen blandt de sædelighedsdømte fordeler sig relativt jævnt mellem intervallerne fra 20-29 år og frem til 50-59 år, hvilket fordeler sig mellem 21 % og 24 %. Blandt de sædelighedsdømte i undersøgelsen ses der altså ikke at være et overrepræsenteret aldersinterval, som i den øvrige kriminalforsorg f.eks. blandt de 20-29-årige, som udgør 39 % de indsatte i kriminalforsorgen.

Figur 2: Domslængde

Diagrammet viser sammenligningen mellem de sædelighedsdømtes domslængde og domslængderne i kriminalforsorgen i øvrigt (Kriminalforsorgen 2019:9 tabel 2.3). Indsatte dømt for sædelighed udgjorde på samme tidspunkt 9,9 % af kriminalforsorgens indsatte (Kriminalforsorgen 2019:3.7). Ovenstående viser, at sædelighedskriminalitet udløser længere domme end gennemsnittet af kriminalforsorgens strafmasse fordelt på domslængde. Dommenes længde kan forstås, som samfundets afpassede reaktion på uønsket adfærd. Samfundets reaktion indikerer således også den varierende karakter af stigma mellem eksempelvis berigelseskriminalitet og sædelighedskriminalitet.

Figur 3: Kriminalitetshistorik

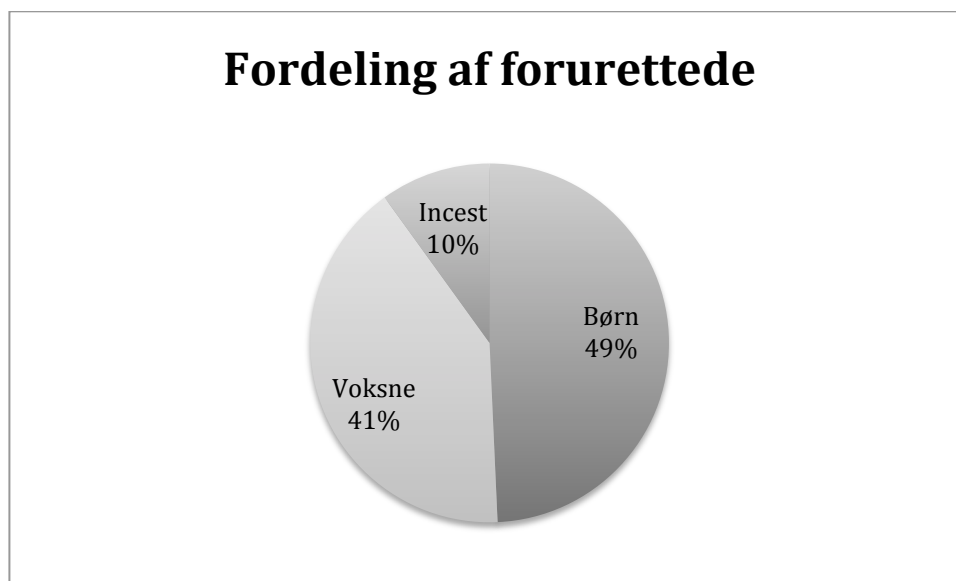

Der fremgår i 61 af handleplanerne, svarende til 29 %, oplysninger om tidligere domme, hvoraf fire er betingede straffe. Kriminalforsorgens recidivstatistik for 2018 indeholder oplysninger om tilbagefald til ny kriminalitet for fængselsdømte og forvaringsdømte, som blev løsladt i 2016. Inden for observationsperioden på to år modtog 24 % af grundpopulationen fra 2016 en ny dom (Kriminalforsorgen 2019:51). Rapporten konkluderer, ”at det største recidiv var blandt gruppen af fængselsdømte, der var løsladt efter at have afsonet deres straf i fængsel (34 %)” (Kriminalforsorgen, 2019:51).

De tidligere straffe som fremgår af empirien, er ikke nødvendigvis sædelighedsdomme, men alle straffe, hvor der afsagt en dom. Det fremgår heller ikke af handleplanerne, hvor langt tidligere domme ligger tilbage i tid. Af data vil der være for stor usikkerhed forbundet med om kriminalitetshistorikken omhandler sædelighedskriminalitet, hvorfor der alene differentieres mellem tidligere domme eller førstegangsstraffet.

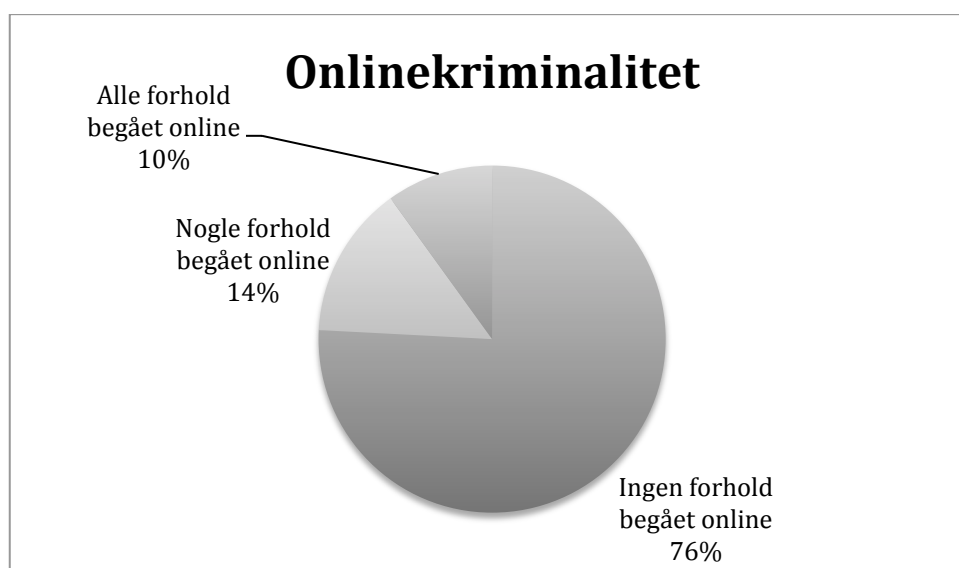
Af de foregående figurer fremgår det, at dømte for sædelighedskriminalitet generelt er ældre, og at straffene gennemsnitligt er længere end for øvrige indsatte i kriminalforsorgen. Som følge af dette, omfatter målgruppen i Herstedvester Fængsel indsatte, hvor prisoneringen er lav (Minke 2012:287). Forskningsmiljøets kultur, Herstedvester Fængsel kontra Vridsløselille Statsfængsel, kan være anderledes, idet majoriteten af Herstedvester Fængsels indsatte netop består af sædelighedskriminelle og drabsmænd. Det må yderligere forventes, at distinktionen mellem kriminalitetstyperne, og dermed graden af institutionelt stigma i Herstedvester Fængsel er anderledes. Fængslet skal dog ikke forstås som en ”moralsk ødemark”, og at der ikke er intern *dissonans* blandt de indsattes værdier, morale og holdninger til medindsattes kriminalitet, men derimod blot at det institutionelle stigma under afsoning udviskes i større grad grundet en mindre variation af de indsattes kriminalitetstyper.

Figur 4: Kriminalitetstype og forurettede

Kriminalitetstyperne for de 211 indsatte fordeler sig med 49 % (104) af krænkelse begået mod børn, 41 % (86) på krænkelse mod voksne og 10 % (21) på incestuøse krænkelse. Ovenstående er ordnet ud fra hovedkriminaliteten i kriminalforsorgens stamdata, og dernæst er kriminalitetstypen specificeret ud fra oplysninger i handleplanen. Der kan således være flere forhold vedrørende sædelighedskriminalitet eller anden personfarlig kriminalitet, dog undtaget drab, drabsforsøg eller brandstiftelse. Disse er frasorteret, som tidligere beskrevet. Andre kriminelle forhold i dommen er således rangeret sekundært efter sædelighedskriminaliteten, ligesom sædelighedskrænkelsernes interne grovhedsforhold er rangeret i tilfælde af flere forhold.

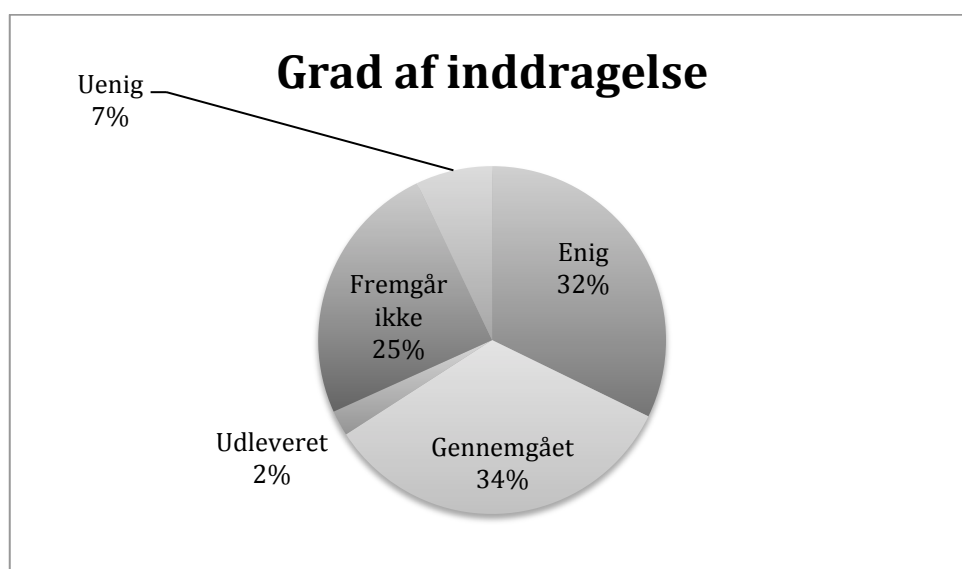
Figur 5: Onlinekriminalitet

Af pådømte kriminalitet for de 211 indsatte fremgår online sædelighedskriminalitet i 24 % (51) af handleplanerne fordelt med 30 domme, hvor online sædelighedskriminalitet også indgår i de

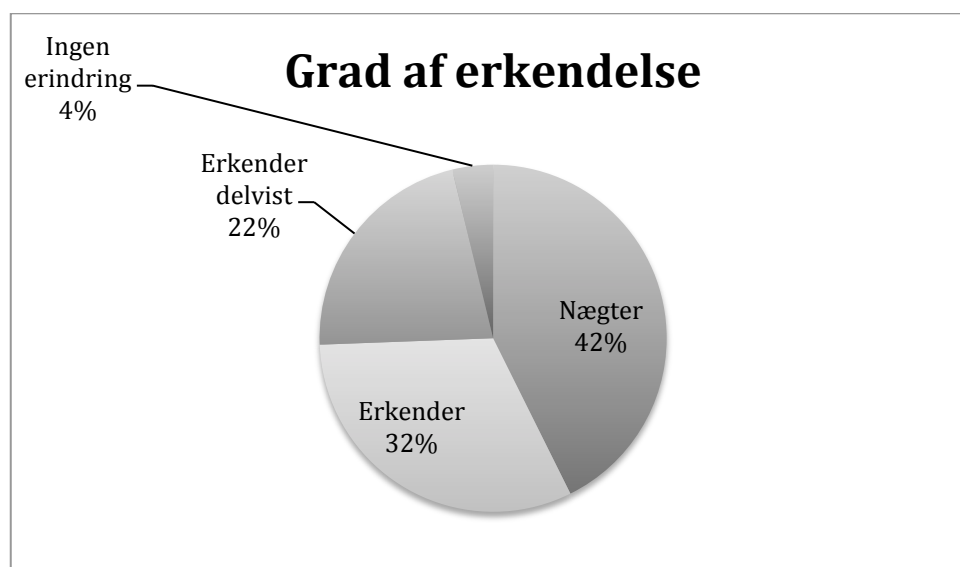
strafbare forhold, og 21 domme hvor det alene omhandler sædelighedskriminalitet begået online. Onlinekriminalitet er hyppigst karakteriseret af besiddelse og distribuering af børneporno og blufærdighedskrænkelser. Det kan dog også handle om forhold vedrørende voldtægt i forbindelse med sex-streaming. Empirien vedrørende online sædelighedskriminalitet viser, at furettede alene i to af tilfældene er voksne, mens børn er de furettede i de resterende sager.

Figur 6: Grad af inddragelse

Grad af inddragelse præsenteres i forhold til forståelsen af forhandlingen af kriminalitetsforklaringen. Som tidligere nævnt skal handleplanen fungere som det centrale redskab i samarbejdet mellem kriminalforsorg og klienten. Graden af inddragelse vedrører graden af enighed i handleplanens indhold, herunder vurdering og afsoningsplan. Det giver altså en indikation af, hvordan den indsatte accepterer resultatet af forhandlingen og repræsenterer en form for økologisk validitet. Graden af inddragelse ordnes hierarkisk efter, om den indsatte fremgår som værende ”enig” (68) i handleplanen, om handleplanen fremgår som ”gennemgået” (71) med indsatte, om handleplanen fremgår som ”udleveret” (5) eller om den indsatte er ”uenig” (15) i handleplanens indhold. Derudover fremgår graden af inddragelse ikke i 25 % (52) af handleplanerne.

Figur 7: Grad af erkendelse

Af de 211 indsatte er der 43 % (90), som nægter at have begået pådømte kriminalitet, 32 % (67) som erkender at have begået kriminaliteten og 22 % (46) som erkender delvist. De delvise erkendelser vedrører sædelighedsdelen og skal forstås på den måde, at en del af sædelighedskriminaliteten erkendes. Derudover er der 4 % (8), som intet erindrer om kriminaliteten.

Manglende forklaring og fortællingen om forurettede som det primære

Af figur 7 fremgår det, at 4 % ikke erindrer kriminaliteten, men ved en kvalitativ gennemgang af forklaringerne i de 211 handleplanerne vurderes det, at der i 15 % (31) af handleplanerne⁶ ikke fremgår en forklaring eller at den indsatte italesætter manglende erindring om, at det pådømte skulle være passeret. Disse fordeler sig med 20 nægttere og 11 som erkender.

Blandt de forklaringer, hvor den indsatte husker forholdet eller den enkelte situation, men nægter kriminaliteten, er der en tendens til, at fortællingen om forurettede udgør den primære forklaring. I benægtende forklaringer forekommer en tendens, hvor forklaringen handler mere om forurettede og mindre om indsatte selv. I 7 % (14) af handleplanerne⁷ fokuserer forklaringen explicit mod forurettedes karakter og motiv ved anvendelse af neutraliseringen *denial of responsibility* ('it wasn't me'). Forklaringen om forurettede, som årsag til dommen, vedrører barnets fantasi f.eks. igennem misforståelse af adfærd eller et behov for opmærksomhed, anerkendelse og bekræftelse, hvorigennem forurettedes personlighedstræk beskrives⁸. Fortællingen om forurettede positionerer den indsatte som værende udsat for en grad af utilregnelighed i form af psykisk uligevægtige personer, som eksempelvis er påvirket af angst, borderline og bipolare træk. De forurettede fremstilles, som personer med behov for anerkendelse og opmærksomhed eller som personer med negative karaktertræk som grådighed og jalousi. Forklaringens konsonans skabes blandt andet igennem bevidstheden om, at disse er uønskede træk, og forstærkes i præsentation af en form utryghe ved den underliggende præmis om, "at når det er sket for mig, så kan ske for alle" f.eks.

⁶ 11, 124, 126, 130, 132, 207, 21, 229, 268, 269, 291, 153, 162, 166, 185, 187, 199, 20, 211, 215, 22, 233, 235, 24, 242, 254, 260, 275, 282, 29, 298

⁷ 143, 144, 274, 17, 19, 252, 258, 27, 277, 296, 208, 217, 231, 255

⁸ 143, 17, 208, 27, 255, 19, 252, 258, 277, 296

ved at præsentere anklager om, at ”barnets fantasi og seksualiserende adfærd” er nok til at blive dømt for sædelighedskriminalitet (274, 144).

Som følge af fremstillingen af forurettede, som *den moralske anden*, ses neutraliseringen også at vedrøre en form for neutralisering af stigma igennem en subtil form for *condemnation of the condemners*. Det kan siges, at kriminalitetsforklaringens konstruktion indeholdende *denial of responsibility* og *condemnation of the condemners* neutraliserer selve stigmaet, idet selvbilledet ikke alene fastholds, men ophøjes på en måde ved, at ”have ondt af hende” (217) og ”ved ikke at være vred på forurettede, men synes mere, at det er synd for hende og vurderer, at hun må have det dårligt indeni, siden hun har handlet sådan” (231).

Af ovenstående forklaringer af *forurettedes motiv* fremgår en forhandling af indsatte, som et moralsk individ, igennem fortællingen om forurettedes manglende morale. Identiteter skabes ofte i modsætning til andre igennem et symbolsk *grænsedragningsarbejde*, hvilket fremgår af oventående forklaringer. Forklaringen siger noget om, hvem den indsatte er ved at fortælle, hvem han ikke er (Sandberg 2018:254). Forklaringer om forurettede forstås som en måde for den indsatte at positionere sig selv på, ved at udsætte forurettede eller ved at den indsatte via dommen selv er udsat for moralsk vold (Sandberg 2018:243). Præmissen er, at et moralsk subjekt tilskrives en høj morale igennem kontrast til personer uden morale. Hvad der anses for værende moralsk rigtigt og forkert, er dog person afhængigt, hvorfor forklaringer vedrørende forurettede bliver relevante. Beskrivelser om forurettede anses som en måde at allokere ansvaret til forurettede, for derved at beskytte sig selv eller konstruere identitet, herunder et *moralsk selv*. Denne konstruktion af forurettede, som den moralske anden, er gennemgående i forklaringerne blandt både nægtende og erkendere, selv ved manglende erindring. Konstruktion af indsattes moralske verden, altså deres erfaringer, sammenhængen mellem deres oplevelser, og hvad der er rigtigt og forkert, hvordan indsatte forstår pådømte kriminalitet, samt hvordan forklaringer anvendes til at organisere erfaringer, kan hjælpe med at forholde sig til situationen.

Ændret holdning til skyldsspørgsmål

Det fremgår ikke konsekvent af empirien, om og hvordan den indsattes forklaringer ændrer sig fra efterforskningen til byretten og højere retsinstanser, og frem til afsoningen. Dette afhænger af den enkelte forfatter, da det ikke fremgår som et specifikt spørgsmål af diverse håndbøger eller handleplansvejledninger. Der er således et potentielt mørketal i forbindelse med kortlægningen af *bevægelsen i graden af erkendelse*. Dette gør imidlertid ikke de empiriske fund uinteressante.

Der er 13 indsatte⁹, som ændrer deres forklaring om, hvordan de forholder sig til pådømte kriminalitet svarende til ca. 6 %. Ni indsatte går fra at nægte til at erkende kriminaliteten under afsoning, hvor fire indsatte går fra at erkende til at nægte. Det fremgår af forklaringerne fra de ni indsatte, at benægtelsen er ud fra et ønske om at beskytte sine nære. Forklaringerne om at gå fra tilståelse til at benægte drejer sig om, at skåne børnene og familien i retssagen ved at få det hurtigt overstået eller undgå mudderkastning (240, 255), og at der var tale om en aftale mellem anklagemyndighed, dommer og hans egen advokat (118, 147).

147: ”Han blev af sin advokat rådet til at erkende alle forhold, men han oplyser, at han ikke har gjort det.”

⁹ 118, 147, 156, 157, 169, 188, 194, 21, 240, 241, 255, 285, 286

I 94 % af forklaringerne i sædelighedssager, er der således ikke ændringer mellem forklaringerne afgivet i retten, og forklaringer givet under afsoning målt på erkendelse eller nægtelse. Dette omhandler både bevægelsen fra at nægte hen imod erkendelse og omvendt. Dette viser dermed noget om, at der fortsat er ”noget på spil” efter efterforskningen, retssagen og under afsoningen. Dette ”noget” kan være stemplingsprocesser, som både forekommer i samfundet og i fængslet som subsamfund. Dette indikerer, at overvejelser om bevaringen af selvbilledet vejer tungere end de skift den indsatte undergår i straffekæden (efterforskning, retsag og afsoning), hvor afsoningen sker i en kultur, som kriminalitets hierarkisk forstås som beskrevet i det teoretiske afsnit.

I forklaringer, hvor der ses en bevægelse i graden af erkendelse, anvendes teknikken *denial of responsibility*, hvor argumentationen er bygget op omkring morale ved ønsket om, at skåne sine nære for negative erfaringer (at være den store) eller at distancere sig selv ved ikke at skulle have noget at sige, hvorpå den indsatte positioneres som den egentlig ”forurettede” ved at skabe konsonans til miljøets værdier omhandlede spørgsmål om tilstrækkelig retssikkerhed.

Strukturelt motiverede forklaringer

Af de 211 handleplaner begrænser strukturelle faktorer, som den primære forklaring, sig til kriminaliteten til to handleplaner (127, 15) svarende til 1 %. Med strukturelle forklaringer forstås at begrundelsen eller ansvaret for at være havnet i situationen, enten hvor den indsatte erkender kriminaliteten eller ved at afsone en dom, hvor indsatte nægter kriminaliteten, allokeres til strukturelle forhold. Det er således den primære forklaringstype, som fremgår færrest gange fra indsatte, der afsoner en dom for sædelighedskriminalitet.

127: ”Kriminaliteten skyldes, at have ”svært ved at sætte grænser for sin adfærd i forhold til børn” da han ønsker at ”lytte til dem og passe på dem [...] hvilket har gjort at han har haft en stor tendens til at blive for nærgående”. Han oplyser, at han bliver afvist i sexologisk behandling, hvilket bliver en stor frustration for ham. Frustrationen kom til udtryk ved, at han blev mere grænseoverskridende overfor børn. Hvilket er årsagen til denne dom. Han var frustreret på tidspunktet og følte sig afvist af behandlingssystemet.”

Opsummering:

De to strukturelt motiverede forklaringer vedrører begge manglende hjælp i tide, og allokeres på den måde til strukturelle forhold. Disse forklaringer begrænser sig til 1 % og indikerer, at strukturelle forklaringer af sædelighedskriminalitet ikke legitimeres i handleplanerne. I tråd med Sandbergs overvejelser, kan det ved strukturelt betingende præsentationer være vanskeligt for dem at tale om sig selv, som noget andet end ’helte’ i en voldelig subkultur eller som ofre i et undertrykkende samfund (Sandberg 2018:245). Ovenstående er i overensstemmelse med dette ved forklaringssøgen efter konsonans ved at ”lytte” og ”passe på” børnene, som er prosociale værdier. Det betyder meget for indsatte, men grundet hans marginalisering i form af manglende hjælp, skubbes han ud sædelighedskriminalitet. Det er snarere fraværet af denne forklaringstype i handleplaner, som er interessant.

Situationelt motiverede forklaringer

Af 211 handleplaner fremgår 36¹⁰, svarende til 17 %, som havende en primærforklaring af situationel karakter. De situationelle forklaringer fordeler sig med 14 % erkendelser og 86 % nægtelse. Denne forklaringstype tegner sig for den største procentvis andel af nægtelse. Inden for den situationelt motiverede forklaringstype, forklares kriminaliteten eller dommen ved, at allokere ansvaret til situationelle faktorer. Forklaringerne karakteriseres af, at situationen som førte til det pådømte, uagtet om denne erkender eller nægter, opstod som konsekvens af omstændigheder på tidspunktet. Forklaringerne omhandler også fraværet af organisering, og fraværet af søgen efter situationer for at kunne groome potentielle ofre eller situationer for derved at kunne krænke. Forklaringstypen ligger således afstand til den seksuelle krænkelse.

Der er 25 indsatte, som *nægter*, at det pådømte skulle være sket imod forurettedes vilje. Fælles for forklaringerne er således, at de erkender at have haft en seksuel relation med forurettede, men at "det var frivilligt" (12,16), at være "uforstående" overfor forurettedes oplevelse (223), ikke at "opleve" (193) graden af ufrivillighed eller omvendt alene at opleve "gensidigheden" (205). Forklaringerne handler dermed om, at det i situationen passerende, var frivilligt, men som forurettede efterfølgende har fortrudt af forskellige grunde.

112: "Han fortæller, at hun selv var indforstået med at have sex med hans kammerat, og hun på intet tidspunkt sagde nej. Adspurgt hvorfor han mente hun skulle have interesse i at anmelde det, svarer han, at hun vel var flov eller havde dårlig samvittighed over at have "solgt" sig selv for en cigaret".

206: "Han formoder, at hun har meldt ham, fordi hendes familie ville se meget ilde på, at hun villigt havde haft sex med ham uden for ægteskab".

Forklaringerne om forurettedes "frivillighed" og efterfølgende "fortrydelse" er en effektiv neutralisering, hvor ansvaret allokeres til faktorer, som ikke lader sig kontrollere af den indsatte. Ovenstående neutraliseringerne indeholder tre teknikker; *denial of responsibility*, *denial of injury* og *condemnation of the condemners*. Sidstnævnte igennem den moralske fremstilling af forurettede, som "frivilligt" at have "solgt sig selv for en cigaret". Forklaringerne indeholder ligeledes overskridelsen af subkulturelle værdier i en dansk kontekst (sex uden for ægteskab), og allokerer en stor del af ansvaret til faktorer, som den indsatte ikke kan kontrollere, herunder andre mennesker, som reagerer på fortrudte handlinger.

Denne forklaringstype anvender flere neutraliseringsteknikker. Det resoneres, at sådanne forklaringer med flere teknikker øger muligheden for at finde *konsonans* ved at sprede risici for *dissonans*. Dette ses i ovenstående igennem anvendelse af udbredte holdninger om, at man eksempelvis ikke kan styre eller være ansvarlig for andre menneskers handlinger. En del af forklaringen taler til generel usikkerhed og utryghed igennem offerliggørelse som følge af den indsattes erfaring om andre mennesker omhandlende, at "man ved ikke, hvad andre mennesker kan finde på".

Forklaringer om frivillighed kan også have et andet udtryk, når neutraliseringen mere specifikt fokuserer på *denial of injury*. Her indgår "klare aftaler" i forklaringen, hvilket underbygger forklaringen om frivillighed, hvori der også implicit ligger, at "klare aftaler" er en værdi.

¹⁰ 188, 204, 245, 279, 300, 112, 114, 115, 12, 16, 182, 193, 195, 196, 2, 205, 206, 220, 222, 223, 225, 23, 234, 249, 272, 283, 289, 294, 295, 3, 1, 10, 163, 253, 167, 288.

295: ”De havde et meget grænsesøgende sexliv, hvor de eksperimenterede meget og hvor de blandt andet havde rollespil, og at han skulle være dominerende over for hende. Indsatte er i chok over anklagerne fra sin eks-kæreste, som han oplyser har specielle seksuelle lyster, som han har forsøgt at leve op til. Han oplyser endvidere at hans ekskæreste er borderline og har selvskadende adfærd. Han fortæller, at alt sex som de havde, var de begge indforstået med.”

3: ”Der var tale om et frivilligt forhold fra pigens side. Indsatte havde mødt pigen på nettet, hvor han søgte efter ”en slavetøs”, da han praktiserer sadomasochistisk sex. Forholdet blev opdaget af pigens far, som anmeldte sagen til politiet.”

Fem indsatte erkender¹¹ kriminaliteten og forklarer, at det passerede ikke virkede forkert i situationen, og dermed underforstået, at dette blev opfattet som frivilligt. Efterfølgende forklarer den indsatte, at denne ”godt kan se at det ikke var ok (245)” eller ”accepterer muligheden for at have fejltolket flirtende signaler (300)”, at ”forurettede virkede indladende” eller opfattede dem som havende ”gensidig romantisk interesse (279)”.

Som tidligere beskrevet er specialets forståelse af en forklaring en henvisning til de forudgående hændelser, som forårsagede begivenheden – altså hvorfor den indsatte nu afsoner en dom for sædelighedskriminalitet. Den generelle tendens indenfor forklaringstyperne er, at forklaringen er todelt. Den første del beskriver, hvorfor den indsatte ikke er skyldig i pådømte kriminalitet, hvorefter en personlig holdning til dette oftest er udgjort af værdier og moral som udtrykkes. Den del præsenteres i nedenstående. Den anden del af forklaringerne har karakter af en *argumentation* ved, at *prosociale holdninger og værdier* indgår i forklaringen.

Det kan eksempelvis ses ved bevidsthed om, at ”det er forkert at slå nogen” (206, 295), at man ”skulle have holdt sig væk, da hun i forvejen havde en kæreste” (234), den indsatte ”på ingen måde synes at voldtægt er ok (112)” eller ved at være ”uenig i at forurettede var påvirket i en sådan grad at denne ikke kunne sige fra (23, 16, 115, 2)”. Det kan ligeledes være, at ”indsatte mener selv, at han en dag vil blive ’renset’, fordi forurettede en dag ikke kan leve med den dårlige samvittighed mere eller måske kommer til at tale over sig (220)”. I sidstnævnte forstås implicit, at det ville den indsatte ikke kunne leve med (den dårlige samvittighed), og at denne forventer det samme af andre. Dette kommer eksempelvis til udtryk i en interesse om, hvordan den indsatte kunne blive misforstået.

225: ”Det er helt forfærdeligt, når hendes oplevelse har været at blive voldtaget [...] Han oplyser at han ikke vil være en af dem der ikke kan forstå et nej. Under afsoningen anerkender indsatte forurettedes oplevelse, fordi hun ”... er psykisk ustabil, var påvirket af alkohol og kokain.”

At være ”en af dem der ikke kan forstå et nej” beror dermed på en distancering, idet *andre har defineret afvigelsen* f.eks. forurettede, domstolen og fængslet, hvilket også illustreres i nedestående:

¹¹ 188, 204, 245, 279, 300

283: ”I forhold til den pådømte kriminalitet har han det vanskeligt med at være dømt for netop det. Han mener, at det er rettens ord, der gælder, selvom han ikke er enig med de forskellige hændelsesforløb.”

Der er seks forklaringer¹², som relaterer sig til temaet ”misforståelser”, og forklares som ”en fejl”, hvor den indsatte er dømt for at have udnyttet sin psykiske og fysiske overlegenhed. Der ses en tendens til at medgive dette som en fejl fra den indsattes side. Temaet ”frivillighed” finder samfundsmæssig konsonans på et lovformeligt niveau, som understreges af forslaget om ny voldtægtslovgivning, hvor Straffelovrådet peger på, at begrebet ”frivillighed” skal indføres i loven (Betænkning nr. 1574, 2020:129). Graden af frivillighed og samtykke i forbindelse med samleje har de senere år været diskuteret politisk i Folketinget (Betænkning nr. 1574, 2020:28), og deraf præsenteret for den brede befolkning igennem medier. Forklaringerne i empirien har således karakter af flere neutraliseringer, herunder *denial of injury* og *denial of the victim*, og taler på den måde ind i behovet for en tydeliggørelse af loven, dog således at den indsatte kan beskyttes i disse situationer mod at blive ”misforstået”, anklaget på grund af forurettede fortrydelse eller uvidende indgå i et trekantsdrama. Dette omvendte fortegn er altså en konsekvens af forklaringernes konstruktion af forurettede, som den amoralske anden, og at loven vil beskytte den indsatte. To indsatte (167, 288) forklarer kriminaliteten med, at deres adfærd er blevet misforstået af forurettede i situationen. Disse differentierer sig fra førnævnte eksempler ved ikke blot at være et argument, men som værende selve forklaringen. Misforståelserne forklares som værende sket i barnets plejesituationer.

288: ”Efter faderen blev syg og døde, tog indsatte sig af familien, da de havde få ressourcer. Han mener selv, at han blev som en stedfar for dem. Indsatte forklarer anklagerne ved, at han en dag skulle smøre forurettedes kønsdel ind i creme på grund af noget udslæt. Indsatte ved godt, at han ikke skal røre et barn på kønsdelene, og derfor må han have gjort noget forkert dengang, siden det blev opfattet sådan.”

Der er således en erkendelse af at have indsmurt barnets kønsdele, hvilket er forkert, men hvor intentionen ikke har været seksuel. Fælles for disse misforståelser er, at indsatte var blevet tildelt adgang til de forurettede børn og befandt sig i en situation, hvor de var blevet bedt om at varetage ansvaret for andres børn. Situationen som de indsatte var blevet bragt i var altså ikke deres oveordnede ansvar, og allokeres til barnets mere primære omsorgspersoner som værende ansvarlige for at kunne blive misforstået ved at pleje barnet.

Opsummering

På baggrund af ovenstående ses, at 86 procent af de situationelt motiverede forklaringer udgøres af nægtelse, hvor størstedelen dog erkender den seksuelle relation, men forklarer at denne var frivillig og dermed nægter voldtægt eller lignende. Uanset om kriminaliteten erkendes eller nægtes, allokeres årsagen til kriminaliteten til omstændigheder uden for indsatte, idet ansvaret allokeres til situationelle faktorer eller til forurettede. Forklaringen ses oftest at indeholde personlige træk, som eksempelvis holdninger med det formål at fastholde eller opbygge identitet og selvbillende, herunder morale. Den situationelle forklaring rummer en stor grad af eksternalisering og distancering af pådømte kriminalitet, og har deraf tydelig sammenhæng med neutraliseringsteknikker.

¹² 1, 10, 163, 253, 222, 182

I denne forklaringstype, som i den socialt motiverede, ses forsøg på at transformere fourettede til et mere ligeværdigt individ, dog på en anden måde end Ugelviks eksempel beskrevet i det teoretiske kapitel. I forklaringerne søges fourettede etableret som amoralsk og som virkende indladede, men i overvejende grad er forklaringen, at det ikke virkede forkert på tidspunktet. Forklaringen allokeres derved til omstændigheder tilstede på daværende tidspunkt, som gav grundlag for et andet valg end ellers uden øvrige forklaringer.

Disse situationelle forklaringer fungerer, som en håndtering af stigma, og kan være et udtryk for at udvikle en positiv identitet som ikke-kriminel. Denne forklaringstype knytter an til Maruna og Copes overvejelser om situationelle forklarings konstruktion som "aberrations" - altså afvigelse, som ikke relaterer sig til deres sande identitet, og på den måde fastholde et positivt selvbillede i deres og andres øjne (Maruna & Copes, 2005:293, Farmer et al. 2016:1768). Som følge af den situationelle forklaring fremgår det ikke i forklaringerne, at den indsatte har organiseret sit liv for at kunne opnå mulighed for at groome eller krænke, hvor billedet tegner sig anderledes i de socialt- og individuelt motiverede forklaringer.

Socialt motiverede forklaringer

Af 211 handleplaner fremgår 91¹³, svarende til 43 % af de analyserede handleplaner, som havende en socialt motiveret forklaring. Ud af 91 indsatte nægter 43 sædelighedskriminaliteten svarende til 47 %, hvor 48 indsatte erkender kriminaliteten svarende til 53 %. De socialt motiverede forklaringer omhandler ændringer eller mangler indenfor den sociale sfære. Det kan f.eks. omhandle uenighed med nær familie vedrørende børneopdragelse, penge eller jalousi, som resulterer i et komplot mod den indsatte. Nogle forklaringer allokerer ansvaret til en særlig social kultur. Disse forklaringer omhandler naturligvis nægtelse.

Den sociale forklaringstype rummer ligeledes forklaringer om manglende jævnaldrende seksualpartnere, at et ulovligt forhold udviklede sig, samt forklaringer om den seksuelle krænkelse, som et middel til at straffe eller til at understrege en magtbalance. De sociale mangler forklares som f.eks. ensomhed, kedsomhed, tristhed og utryghed. Derudover fremgår stress, virkelighedsflugt og spænding jævnligt i forklaringerne, som mangler i den sociale sfære som følge af ændringer i sociale forhold. Disse ændringer og mangler resulterer ofte i en virkelighedsflugt, eller de præsenterer en åbning til, at ulovlige forhold kan udvikle sig ved at opsøge spænding ud i tabuiserede interesser. Forklaringerne indeholder ligeledes sædelighedskrænkelser, som en håndtering af jalousi, som magtmiddel eller som afstraffelse af fourettede.

"Et komplot"

Der er 39 indsatte, som nægter kriminaliteten og forklarer, at de er udsat for et komplot¹⁴. De indsatte forklarer, at årsagen til, at de er blevet idømt en dom for sædelighed, drejer sig overvejende om ændringer i deres sociale liv, og oftest samlivsbrud, som medførte jalousi og uenigheder om børneopdragelse og/eller penge. Komplottet er motiveret af fourettedes eller fourettedes næres ønske om at hævne sig på den indsatte. Et økonomisk incitament ses som gennemgående i forklaringerne.

¹³ 117, 131, 145, 169, 172, 194, 209, 221, 228, 240, 257, 281, 111, 128, 140, 150, 177, 179, 227, 26, 265, 276, 107, 168, 170, 174, 181, 293, 102, 109, 122, 123, 134, 146, 147, 148, 149, 160, 198, 200, 210, 218, 232, 244, 248, 256, 28, 284, 165, 178, 299, 164, 101, 105, 110, 118, 120, 121, 125, 129, 135, 136, 139, 141, 158, 159, 161, 171, 173, 175, 186, 189, 201, 203, 212, 214, 226, 241, 246, 251, 259, 261, 264, 266, 267, 270, 273, 278, 280, 290, 297.

¹⁴ 101, 105, 110, 118, 120, 121, 125, 129, 135, 136, 139, 141, 158, 159, 161, 171, 173, 175, 186, 189, 201, 203, 212, 214, 226, 241, 246, 251, 259, 261, 264, 266, 267, 270, 273, 278, 280, 290, 297.

278: ”Han ser det som en sammensværgelse mod ham tilrettelagt af forurettede og hendes daværende kæreste, med det formål at få ham ud af billedet. Han fortæller at voldtægtsanklagerne handler om at få ham i behandling og de vidste at han ville blive fjernet fra byen i længere tid, hvis han også blev dømt for sædelighed.”

110: ”Han fortæller at ekshustruens motiv er dels hævn grundet hans utroskab, dels grundet økonomisk uoverensstemmelse, ligesom det handlede om spørgsmålet om forældremyndighed.”

201: ”Han oplyser at beskyldningerne omkring seksuelle overgreb må komme som en hævnaktion fra forurettedes mor fordi han forlod hende efter hun havde tvunget ham til seksuelle grænseoverskridende handlinger.”

I ovenstående forklaringer indgår utroskab, uenighed om samvær med fællesbørn og økonomi oftest som underliggende forklaring for anmeldelsen. Forklaringerne, hvor hævn er omdrejningspunktet, relaterer sig til jalousi.

158: ”Han giver udtryk for, at anmeldelsen af det pådømte skyldes, at forurettede var jaloux og ønskede at indgå i et forhold til ham, hvilket han afviste. Han mener således, at anklagerne skyldes, at hun ville have ’ram på og straffe ham’ og have ham ’ned med nakken’”

267: ”Han oplyser at han har været sammen med forurettedes mor i 23 år. De brød forholdet i 2015. Han oplyser at han efterfølgende fik nyt arbejde hvor han tjente mange penge og at han fandt en ny partner, hvilket angiveligt skulle have fået ekskonen til at handle i en blanding af jalousi og grådighed. Han oplyser at forurettede har psykiske problemer og at hun har borderline og er bipolar. Det er efter hans overbevisning hende, der har overtalt datteren til at anmelde ham, selvom han er uskyldig.”

Det er i midlertidig ikke kun ved indsatte som nægter det pådømte, at jalousi er omdrejningspunkt. Tre indsatte, som erkender pådømte kriminaliteten, beskriver deres mangelfulde håndtering af jalousi som kriminalitetsforklaringer¹⁵.

179: ”Han giver udtryk for, at han har et problem med at han bliver sygeligt jaloux på forurettede. Den konkrete episode fandt sted da forurettede og en veninde planlagde at skulle i byen og han opdagede at de skulle have mandligt selskab. Han anerkender at han er gået over stregen og fortæller, at han har svært ved at forstå hvordan han skulle have gjort det, som han er dømt for. Samtidig fortæller han, at han ikke har kunne styre sig i situationen og at det har været chokerende for både ham selv og forurettede.”

Fælles for ovenstående er, at de indsatte i forklaringen fortryder deres håndtering af jalousien. Forklaringerne vedrørende komplot, hævn og jalousi er afstedkommet af en social relation, som er gået ”skævt”. Dette er ofte som følge af skuffelser eller ”brud” i relationen og ofte mellem forurettedes mor, når kriminaliteten er begået mod børn, hvorefter den indsatte anklages for

¹⁵ 150, 179, 227

voldtægt. Når pådømte kriminalitet er begået mod børn indenfor denne forklaringstype er tendensen, at dette handler om forurettedes ønske om at genoprette en biologisk familiekonstellation, eller at det forurettede barn er uenig i opdragelsen¹⁶:

171: ”Han forklarer, at han havde haft et skænderi med steddatteren om, hvorvidt hun måtte gå i byen eller ej, og dette medførte, at hun ønskede at flytte til sin far, som imidlertid ikke ønskede at have hende boende. Hun fortalte så sin far, at hun var blevet seksuelt misbrug af ham (indsatte), for på den måde at kunne blive boende hos ham (biologisk far).”

Disse forklaringer handler om uenigheder om opdragelse, og kobles ofte til et økonomiske incitament i form af erstatning, som barnet (forurettede) skal bruge for flytte hjemmefra. Forklaringer omkring det økonomiske incitament begrænses dog ikke til sædelighedskriminalitet mod børn, men også mod voksne¹⁷.

273: ”Adspurgte hvorfor ekskonen skulle komme med sådanne beskyldninger, svarer han pga. økonomi, i forbindelse med gælden fra huset havde han lige lavet en afdragsordning, hvor også ekskonen i samme forbindelse blev opkrævet tilsvarende beløb/afdrag, hvilket han mener var den udløsende faktor, for det var herefter beskyldninger begyndte.”

Fælles for forklaringerne er, at noget i den sociale relation er gået skævt, og at ”noget” gør, at relationen ikke blot kan løbe ud i sandet. Ligesom i de situationelt motiverede forklaringer, så er de socialt motiverede forklaringer ligeledes todelt. Både i situationelt motiverede og socialt motiverede forklaringer søger fremstillingen af reducere forurettede som offer gennem *denial of responsibility* eller *denial of victim*. Den forhandlende institutionelle forklaring vedrører derfor også forurettede, herunder dennes karakter, morale, skjulte dagsordener, og ikke mindst psykiske tilstand, som ofte beskrives sindssyg, borderline, manglende opmærksomhed mv. Dette resulterer i en konstruktion af forurettede, som tjener til at bryde med stigmaet om at krænke svagere personer, som beskrevet i det teoretiske afsnit. Denne performative øvelse springer mest i øjnene, når forklaringer ikke opnår konsonans, men hvor argumentationen afviger fra konventionel adfærd, holdning og værdier. Dette er generelt mest tydeligt, når der er tale om, at forurettede er børn. I tilfælde af konsonans vil den indsatte opnå accept af mere prosociale holdninger og værdier, og som en mindre farlig (utilregnelig) krænker. Som tidligere beskrevet er tendensen blandt forklaringer fra indsatte der nægter, at fokus tillægges forurettede og dennes troværdighed.

Forklaringerne indeholder elementer, som transformere forurettede, hvilket ifølge Ugelvik har til formål at præsentere forurettede mere jævnbyrdig. I ovenstående forklaringer fremstilles forurettede, forurettedes moder eller ekshustu, som overvejende psykisk eller moralsk afvigende. Disse elementer tjener til at håndtere ubalancen, herunder stigma og morale, i diskrepansen mellem kriminaliteten som afvigelse og almindeligt anerkendte holdninger, f.eks. om ikke at forrette skade mod nogen, som er mindre eller svagere end den indsatte selv. Sædelighedskriminalitet er netop indbegrebet af denne afvigelse. Lignende elementer ses ligeledes i temaet ”seksuelle krænkelser som straf og magt”.

¹⁶ 226, 297, 171, 290, 264, 129, 141, 175, 212

¹⁷ 161, 251, 139, 270, 273, 136, 120

“Fis og ballade”

Tre indsatte¹⁸ som nægter differentierer skarpt mellem adfærden og intentionen bag adfærden, hvor neutraliseringsteknikker anvendes i forklaringerne. Neutraliseringen forholder sig ikke til, om forklaringen er rigtig eller forkert, god eller dårlig, men at handlingen og adfærden forklares som værende mindre alvorlig grundet intentionen.

165: ”Han fortæller at det handlede om lidt ”fis og ballade” om aftenen, når han var alene hjemme og hans hustru var til banko. I starten handlende chatten ikke om seksuelle ting, men det udviklede sig til det.”

299: ”Drillerierne tog langsomt overhånd. Den pådømte kriminalitet er, ifølge klienten, eksempler på en grænsesøgende og grænseoverskridende dynamik og kultur, der har været på arbejdspladsen”.

Forklaringerne underbygges yderligere ved at præsentere intentionen bag adfærden. Det fremgår af forklaringene, at intentionen ikke var sex, ikke var at skade og kulturen på arbejdspladsen og påvirket af omgangskreds.

165: ”Han fortæller at han aldrig selv kunne finde på at mødes med mindreårige piger for at have sex med dem. Det forfærdede ham. Da han skulle mødes med den fiktive pige ville han bare snakke. Det ville ikke sige ham noget at have sex med en mindreårig pige”.

299: ”Han fortæller at adfærden i gruppen til et vist punkt er kulturelt betinget og er jargonen i branchen, men at det var over grænsen. Kulturen på arbejdspladsen, den gradvise optrapning af drillerierne og dermed overskridelse af egne og andres grænser, fremgår som forklaringen af, han ikke fik sagt fra og stoppet, hvor han ellers ville have stoppet”.

Disse forklaringer har karakter af *accouts* ved anvendelse af *excuses*. Inden for dette ses ansvaret allokeret til en særlig social kultur, som er tidsmæssigt afgrænsede f.eks. på arbejdspladsen eller når hustruen var til banko, og den indsatte var alene hjemme. I begge tilfælde undskyldes den kriminelle handling med ved manglende intention – enten at intention ikke var hands-on kriminalitet, eller at kultur og dynamik gjorde, at den indsatte ikke fik sagt fra og var tro mod egne grænser. Begge indsatte erkender dermed adfærden som forkert, men nægter at være ”ansvarlig” for denne adfærd eller at denne var intentionel.

”Virkelighedsflugt, spænding og udvikling af upassende relationer” som socialkompensation

Der er 32 indsatte¹⁹, som forklarer kriminaliteten, episoden eller udviklingen af forhold, som en konsekvens af uønskede tilstande i deres sociale liv, såsom stress, manglende nærhed, ensomhed, kedsomhed og en følelse af tristhed, som resulterede i virkelighedsflugt ud i spændingssøgende adfærd og mere eller mindre bevidst sædelighedskriminalitet.

En indsat forklarer, at han chattede med en mindreårig om at mødes for at udføre oralsex i søgen efter spænding ved at indtage en anden social rolle:

¹⁸ 165, 178, 299

¹⁹ 218, 284, 149, 198, 123, 102, 147, 160, 146, 256, 232, 210, 134, 28, 248, 244, 200, 148, 122, 109, 117, 131, 145, 169, 172, 194, 221, 228, 240, 281, 257, 209.

218: ”Den indsatte oplyser at dette kun var ”rollespil” og at han ikke havde nogen intentioner om at det rent faktisk skulle ske. Han oplyser at han ikke følte sig seksuelt opstemt af tanken om sex med mindreårige drenge, men at det på en måde var spændende eller interessant fordi det var grænseoverskridende. Han finder, at seksualitet med både mindreårige piger og drenge er direkte frastødende, og at han aldrig kunne finde på at udleve sin seksualitet på denne måde.”

En anden indsat forklarer, at han i perioder med stress grundet øget socialt ansvar i forbindelse med skilsmisse og meget at se til på arbejdet, svækkede hans dømmekraft, hvilket gjorde at han håndterede hans orientering mod mor/barn relationen anderledes end hidtil.

284: ”Indsatte forklarer at to forhold er vigtige i forbindelse med hans handlinger i denne sag. Det ene er et meget kompliceret og traumatiseret forhold til hans mor. Desuden havnede han i en meget kompliceret situation, da han blev skilt og fik ansvaret for børnene og dertil havde meget arbejde. Han havde kærestesorg, og det førte ham på nettet og videre til hans lovovertrædelser.”

Den indsatte fortæller om en svækket dømmekraft i en stresset periode, hvor han var alene med ansvaret for børnene, hvor han forsøgte at balancere et travlt arbejdsliv. Ligesom at sexlivet i en ulykkelig periode var med til at skubbe ham i den retning. Den indsatte underbygger og neutraliserer yderligere igennem en fortælling om sig selv, som indeholder prosociale følelser som ansvar og loyalitet:

284: ”Han fortæller at det ikke kun handlede om shows, men at relationerne også var præget af følelser, ansvar og loyalitet. Han fortæller at de færreste mennesker blot vil modtage penge, hvorfor han også fik modydelsen, selvom han ret hurtigt tabte fascinationen.”

I forklaringerne bliver stress forbundet med søgen efter virkelighedsflugt igennem seksuel adfærd. Dette kunne eksempelvis være at ”chatte med mindreårige som et frirum fra en stresset hverdag [...] men det udviklede sig stille og roligt (læs: til seksuelt indhold)”, mens andre forklarer, at virkelighedsflugten var mere specifik grundet skilsmisse. De indsatte forklarer, at de oplevede sig selv værende afhængige af denne virkelighedsflugt²⁰. Andre forklarer virkelighedsflugtens sammenhæng med arbejdsskade og et manglende sexliv til daværende partner, som resulterende i lavt selvværd og identitet. Forklaringerne relaterer virkelighedsflugten til spænding, ved at ”det udviklede sig”, eller at ”han hele tiden skubbede grænserne” (122,109, 200).

28: ”Han har set børnepornografi i perioder, når han var stresset og belastet og ikke kunne komme af med den følelse. Han har ikke brugt det til at onanere til. Årsagen til kriminaliteten, som værende et dårligt selvbillede der kan være svært at beskrive. Han beskriver, at han ikke kan lide børneporno og at handlingerne snarere repræsenterer en selvdestruktiv adfærd, hvor han vil straffe sig selv. Han fortæller at han altid har en dårlig følelse efterfølgende.”

²⁰ 109, 148, 200, 244

Disse forklaringer, omhandlende relationer som udviklede sig og grænser, som hele tiden blev skubbet, vidner om, at de indsatte var/er bevidste om grænser. Under anvendelse af Bandura forstås, at de indsatte frakobler deres morale, da de har mere brug for virkelighedsflugten, som f.eks. bidrager med stress-relief end at honorere eget moralsk kodeks. Denne teoretiske logik forklares yderligere med et i forvejen kompromitteret eller svagt værdisæt. I ekstraktet forklarer den indsatte netop et forvejen dårligt selvbillede, og dermed et behov for selvdestruktiv adfærd, efterfulgt af en dårlig følelse. Kobles dette med Beckers stemplingsproces kan konsekvensen af dette være, at den indsatte anvender stemplingen til at retfærdiggøre sine handlinger gennem internalisering af afvigelsen. Presser og Sandberg mener, at dette vil betinge individets fremtidige handlemønstre. Denne selvdestruktive adfærd i forhold til rekonstitueringen af det moralske selv, ses ud fra de anlagte teorier i større grad at etablere en identitet mere modtagelig overfor moralsk frakobling end nægtende, da de ville benægte denne adfærd for at beskytte identiteten.

Af forklaringerne fremgår virkelighedsflugten fra sociale mangler, herunder kedsomhed, tristhed, samvær og nærhed, igennem spændingssøgende adfærd, som resulterede i sædeligheds-kriminalitet²¹:

256: ”Han fortæller, at det også har været en tilflugt for ham, når han var alene, når han har følt sig ensom eller har kedet sig. Gennem det seneste år efter sigtelsen har han ikke gjort brug af børnepornografisk materiale, hvilket har været hårdt, da det fik ham til ”at falde til ro”. Han fandt tryghed ved at kunne lukke sig ind i det. Det var for ham en måde at håndtere modgang på. Der var dog også et seksuelt motiv, idet han fandt det seksuelt stimulerende at se på unge piger, hvor der var antydning af bryst samt lidt kropsbehåring. Det blev en slags samlermani for ham, og han følte sig som en slave.”

Foklaringen om, at det ikke alene handler om sex gør sig gældende i flere handleplaner. En forklaring omhandler følelsen af ensomheden, som afføder negative tanker og scenarier om at blive afvist. Som følge af dette gør han ”onde ting online [...] i søgen efter social interaktion”, hvor det ”handler det om at personer online får opbygget tillid til ham, og han så skuffer/sviger dem (160)”. I tråd med dette fortæller en indsat, at han igennem administrationen af et netforum med børneporno, oplevede et meningsfuldt fællesskab med andre brugere, som han talte med om mange andre ting end porno (123). En anden indsat ”oplever at få bekræftelse og anerkendelse fra de mænd, som han chatter med og deler børnepornografiskmateriale med”. Han har ”hovedsageligt set og delt børneporno, når han har været ensom. Han har haft en følelse af, at andre ikke har gidet ham, hvilket blandt andet har været årsagen til hans kontakt til mænd via internettet (149)”.

Af de 32 handleplaner handler 12 af forklaringerne om, at forholdet udviklede sig eller at det handlede om nærhed i forbindelse med ændringer i sociale forhold²². En indsat forklarer sammenhængen mellem udviklingen af et incestuøst og frygten for at miste sin datter.

117: ”Han fortæller at dette udviklede sig til en forelskelse fra hans side i hans egen datter. Han fortæller, at rammerne for deres fysiske måde at være sammen på rykkede sig gradvist. Han vidste godt, at det var forkert og at han var den voksne, men han kunne ikke stoppe det.”

²¹ 256, 160, 123, 149, 134, 210, 232, 146, 147, 102, 198

²² 117, 131, 145, 169, 172, 194, 221, 228, 240, 281, 257, 209

281: "Han fortæller at han på det tidspunkt pigen begyndte at komme hos ham, var han følelsesmæssigt påvirket, hvorfor han følte hendes omsorg som en trøst. Det har ikke været gennemtænkt eller været en del af en plan. ageret impulsivt på sine behov uden bevidste overvejelser om rigtigt eller forkert, og fremstår skamfuld omkring dette, men er ikke bevidst om anden årsag."

Alle forklarer, at de vidste at det var forkert, hvor nogle forklarer, at de i situationen moralsk frakoblede (Bandura et al. 1996:364)²³.

221: Han skulle have været "åben overfor sin chef og kolleger tidligere, men da han frygtede at miste jobbet, sammenholdt med et morads af følelser og sexlege, som var nyt for ham", evnede han det ikke.

Ovenstående, om at de erkendende indsatte var bevidste om rigtigt og forkert, forstås som udtryk for frigørelse fra moralske og etiske standarder ved engagement i lovovertrædelser. Erkendelse i forbindelse med kriminalitetsforklaringer koblet til udviklingen af ulovlige forhold og nærhed er stort set i alle tilfældene fulgt af en generel holdning eller distancering til kriminaliteten. Det fremgår af ovenstående, at de indsatte godt vidste, at handlingerne var forkerte, men at den indsatte var bevidst om fordele og ulemper, f.eks. at kriminaliteten var "nemmere end at være alene/ensom (102)", "at relationen, herunder sex og omsorg simpelthen "var for dejlig til, at han kunne vælge det fra" (221), anerkendelse fra andre brugere på internetplatforme med børneporno, "det var forkert", og at han var den voksne, men han kunne ikke stoppe det" (117), eller at "han "var i en boble", tænkte ikke rigtigt over konsekvenserne" (102).

I ovenstående socialt motiverede forklaringer, som de følgende er applicering af Goffmans frontstage og backstage begreber relevante, idet forklaringerne kan illustrere "hvad der er på spil". Et eksempel kunne være en indsat dømt for sædelighedskriminalitet begået mod egne børn. En frontstagerolle som patriark, forsørger, kærlig far og partner, familiens holdepunkt mv. kan være udfordrende at få til at stemme overens med backstage rollen, som seksuelt aktiv med eget barn. Det kan i midlertidigt indeholdes i forklaringen i handleplanen, at kærlighedsforholdet mellem far og datter udviklede sig i en forkert retning.

Der ses ikke alene en moralsk frakobling, men også en form for konstruktion af et *moralsk selv* igennem distancering ved at beskrive, at man har det "forfærdeligt" eller "frygteligt" med det pådømte. Rammerne for konstruktionen af det moralske selv er dermed teoretisk set anderledes, såfremt den indsatte anvender desistance theory.

210: "Adspurgte tilkendegiver han, at han har kigget materialet igennem, men han understreger, at det ikke er noget, som han tænder på, idet han ikke er tiltrukket af børn. Når han kiggede det igennem blev han meget berørt, da han synes, at det var frygteligt, at nogen kan handle sådan over for børn. Indsatte fortæller, at hans ensomhed og arbejdsløshed formodentlig også ligger til grund for downloadningen af børnepornografisk materiale."

Det moralske selv søges herudover konstrueret post-kriminaliteten igennem udtrykte følelser af skam, bekymring for konsekvenser for forurettede, fortrydelse og omsorg eller ved at forklare et

²³ 117, 145, 172, 194, 221, 228, 240, 257, 209

manglende selvværd, følelsesmæssig og seksuelt utilstrækkelig overfor jævnaldrende og usikkerhed i forhold til seksuel orientering²⁴.

”Manglende seksuelle kontakter til jævnaldrende”

Ud over ensomhed og kedsomhed forklarer seks handleplaner specifikt, at have manglende seksuelle kontakter til jævnaldrende²⁵. Disse behov søges i forklaringerne opfyldt online. Det er muligt, at målet ikke indledningsvist er et seksuelt behov, men det udvikler sig i den retning, hvor kriminalitetstypen oftest har karakter af blufærdighedskrænkelser eller børneporno.

107: “Han har siden 14-års alderen været opmærksom på, at han er homoseksuel. Han oplever sig ikke specielt tiltrukket af mindreårige, men han har ikke været i stand til at etablere seksuelle kontakter til jævnaldrende.”

168: ”Indsatte erkender, at han er tiltrukket af børnepornografi, men han ønsker sig allermest at have et forhold til en jævnaldrende kvinde, hvilket han ikke har formået på grund af kontaktsvaghed. Han fortæller, at han godt vidste det var ulovligt, men at tiltrækningen til børneporno var større end hans motivation for ophør.”

I forklaringerne vedrørende manglende jævnaldrende seksuelle partnere beskrives yngre piger, som værende nemmere tilgængelig i søgen efter seksuel korrespondance (170). Denne tilgængelighed forklares relevant, som følge af problemer med jævnaldrende, og en negativ selvopfattelse, personlig usikkerhed, lavt selvværd og selvtillid eller ikke at kunne modsvare krav fra jævnaldrende²⁶.

181: ”Han fortæller at han har lavt selvværd og selvtillid, hvilket gør det svært for ham at finde en på samme alder, da han oplever han ikke kan tilbyde det de efterspørger. Han kan ikke rigtig komme det nærmere, end at det nok hang sammen med ønsket om at finde en partner. Han forklarer forholdet vedr. tvang med at han følte sig afvist og han ikke mente at denne afvisning var retfærdig.”

En indsat som nægter kriminaliteten forklarer, at han i det store hele blot foretrækker børns selskab frem for voksne (164). Han forklarede, at det ikke handlede om sex eller børneporno, og at han faktisk forsøgte at pornografisk indhold, da interessen omhandler børn i genkendelige situationer som f.eks. laver gymnastik eller synger.

164: ”Det kan også være børn i en pool, for det gjorde de da han var barn. Det er interessant, da de opfører sig mere naturligt end voksne. Når han ser filmene, så sidder han og griner ad/med dem. Han onanerer ikke til dem, da det ikke handler om sex. Når han har åbnet film med børnepornografisk indhold bliver indsatte ked af det, da han er af den holdning, at man ikke gør sådan ved børn”.

Indsatte nægter sædelighedskriminaliteten, da motivet forklares som et socialt behov for børn, som han aktivt har søgt online, men hvor intentionen ikke har været seksuelt motiveret.

²⁴ 145, 240, 281, 131

²⁵ 107, 168, 170, 174, 181, 293

²⁶ 170, 174, 181, 293

Ovenstående indikerer, at en dårlig selvopfattelse kan være medvirkende til at begå sædelighedskriminalitet, hvilket understøtter desistance theory om at skærme selvopfattelsen. Konstruktionen af selvbilledet ses derved at være relevant både inden (præventivt) og efter kriminaliteten (recidiv). Argumentationen af ovenstående tema neutraliseres oftest via *denial of injury*, ved at ”der ikke er sket ”noget alvorligt”, og at alle drengene er okay” blandt andet, fordi de på internetbaserede gamingplatforme ”selv opsøgte ham når de skulle bruge ”skins” til spillet” (107). I forklaringerne beskriver de indsatte at være frustrerede over det hændte. Dette understøttes af beskrivelser om, at ”de voksne bærer ansvaret” (174), og at ”piger i dag også ser ældre ud - måden de klæder sig på, sminker sig, og også de oplevelser, som de har haft medfører, at de virker mere modne” (181).

”Seksuelle krænkelse som straf og magt”

En gren af socialt motiverede forklaringer omhandler anvendelse af seksuelt krænkende adfærd som straf og magt. Ti indsatte²⁷ forklarer således, at det ikke handler om sex, men at det handler om magt og afstraffelse, hvor seksuelle krænkelse er virkemidlet.

Forklaringerne indeholder beskrivelser om, at kriminaliteten blev begået i en periode, hvor den sociale relation var i en form for krisetilstand, som påvirkede deres normale hverdag i en markant negativ retning, herunder mentale trivsel. I forklaringerne indgår også følelsesmæssige tilstande som vrede, jalousi og ”at være fløv”. Kriminalitetstyperne omfatter voldtægt og voldtægt ved andet seksuelt forhold end samleje, blufærdighedskrænkelser, besiddelse af børneporno. Majoriteten af de forurettede er voksne.

I en indsats handleplanen, som blandt andet er dømt for voldtægtsforsøg, forklares, at han benægter intentioner om at begå voldtægt, men at han vedstår at have truet hustruen med et gevær, og forklarer, at han blot ønskede, at hun skulle høre på ham, hvilket han fortæller, at han har haft vanskeligt ved at få forurettede til.

111: ”Han fortæller at han stod med sit gevær for ”at blive hørt” af sin ekskone. Han mente ikke at kunne trænge igennem til hende på anden vis... Han beskriver sit forhold til ekskone hvor han ofte har følt sig ”udnyttet og misbrugt.”

Han nægter intentionen om sædelighedskriminalitet og forklarer situationen opstået som følge af en socialdynamik bestående af hyppige skænderier, manglende dialog om problemer og undvigelsesstrategier, hvor uenigheder voksede, og dialog blev umulig. En anden forklarer, at forholdet var turbulent, hvilket medførte hyppige konflikter.

128: ”Han oplyser at han begik kriminaliteten som følge af at han følte sig løjet for og snydt, at han blev så gal at han mistede besindelsen.”

En anden indsat erkender, at han har været seksuelt grænseoverskridende overfor forurettede. Han erkender at have fotograferet forurettede uden hendes kendskab, og han erkender at have været i besiddelse af børnepornografisk materiale.

140: ”Han oplyser at han efterfølgende har reflekteret meget over hans gerninger, og hvis han skal komme med et bud, så kunne det eventuelt handle om hans behov for kontrol/magt.”

²⁷ 111, 128, 140, 150, 177, 179, 227, 26, 265, 276

En indsat forklarer magtfølelsen, som drivkraften bag sædelighedskriminaliteten i det følgende:

177: "Indsatte erkender forholdene og fortæller, at han, under det pådømte, oplevede en stor følelse af magt og beskriver selv dette som drivkraften bag kriminaliteten og forstår det selv, som en måde at håndtere egen oplevelse af mindreværd."

En anden forklarer hævn som motiv for at sexafpresse forurettede:

26: "Han vedkender sig at have bedraget forurettede, men siger det ikke var med henblik på at opnå sex. Det var en hævnakt, fordi han mener, at forurettede bedrog ham, mens de var kærester."

Hævnporno og chikane ved offentliggørelse af blufærdighedskrænkende billeder fremgår ligeledes som middel til straf og magt:

265: "Den indsatte forklarer, at han var desperat for at have samvær med sin søn og derfor ville 'straffe' forurettede. Han ønskede at ramme hende og kendte denne strategi fra tidligere."

En anden indsat forklarer at ophobning af frustration og vrede, som drev ham til ønsket om at ydmyge forurettede. Han vedkender sig ikke at have haft forsæt om voldtægt, men erkender at have ageret voldeligt.

276: "Han tager hendes trusser af for at ydmyge hende, da han synes det var flovt, at alle vidste hun havde været ham utro. Han ville bare skræmme hende og ydmyge hende."

Når sædelighedskriminalitet forklares ud fra straf, magt og kontrol, og ikke som et ønske om sex underbygges den indsattes karaktertræk og adfærd i forklaringen ved være "overrasket over sig selv", "at det er svært at forholde sig til den side af sig selv", eller at "han fortrød sin gerning med det samme"²⁸.

Ligesom i den situationelle og sociale forklaringstype primært under temaer "komplot" og "frivillighed", ses temaet "seksuelle krænkelser som straf og magt", at have elementer af at rekonstruere forurettede som ligeværdig. Dette er altså en måde at håndtere ubalancen mellem kriminaliteten og almindeligt anerkendte holdninger om ikke at forrette skade mod nogen, der er mindre eller svagere end den indsatte selv. Sædelighedskriminalitet er som tidligere beskrevet netop indbegrebet af denne ubalance. Den seksuelle krænkelse som handling, vidner om, at den indsatte var fysisk eller psykisk overlegen i situationen. Ubalancen ses overvejende håndteret igennem forurettedes tidligere handlinger, herunder utroskab, at forhindre samvær med børn, ikke at blive hørt eller at være blevet løjet for. Ugelviks og Lyman og Scotts perspektiv anvendt på denne empiri har karakter af *accounts* karakteriseret af *excuses*. Den kriminelle handling erkendes, men hvor ansvaret i en vis udstrækning nægtes. Ugelviks perspektiv kan ligeledes kategoriseres som *denial of the victim*, men fremgår mest som *denial of responsibility* i speciales empiri indenfor neutraliseings teori.

²⁸ 128, 140, 177, 26, 276, 295

Forklaringerne hænger sammen med den indsatte rekonstruktion som moralsk individ. Kriminaliteten søges således forstået som legitim under særlige omstændigheder. Uanset om kriminaliteten erkendes eller nægtes allokeres årsagen til kriminaliteten til omstændigheder uden for den indsatte, og at ansvaret dermed allokeres til sociale faktorer. Disse forklaringer indeholder ligeledes personlige træk, som eksempelvis holdninger forstået med det formål at fastholde eller opbygge identitet og selv billede, herunder moral eller værdier.

De handleplaner, hvor denne forklaringstype fremgår, er jævnt fordelt mellem nægttere og erkender. Forklaringen beskriver ikke en decideret indretning af de indsatte liv for at kunne begå kriminalitet, men forklarer i større grad, at det var noget, der skete i forsøget på socialkompensation.

Opsummering

De socialt motiverede forklaringer fordeler sig jævnt blandt erkendelser og nægttere. Størstedelen af nægttere forklarer sig udsat for et komplott eksempelvis vedrørende jalousi rettet mod indsatte eller uenighed i opdragelse. Et gennemgående træk i disse forklaringer er et økonomiske incitament fra forurettede. De socialt motiverede forklaringer indeholder ligeledes distancerende forklaringer f.eks., at ”det bare var for sjov”, men udgør et fåtal af de legitimerede forklaringer. Forklaringer vedrørende erkendelser vedrører typisk mangler i den sociale sfære, hvorefter den indsatte søger sociale mangler kompenseret igennem sædelighedskriminalitet. Herudover forklares seksuelle krænkelse adfærd ligeledes som virkemiddel i forhold til magt og straf.

Både i situationelt motiverede og socialt motiverede forklaringer søges forurettede reduceret som offer gennem *denial of responsibility* eller *denial of victim*. Den forhandlende institutionelle forklaring vedrører derfor også forurettede, herunder dennes karakter, morale, skjulte dagsordener og ikke mindst psykiske tilstand. Fremstillingen reducerer forurettede som et uskyldigt offer, hvilket tjener til at bryde med stigmaet tilhørende at krænke svagere personer, som beskrevet i det teoretiske afsnit. Denne performative øvelse springer mest i øjnene, når forklaringer ikke opnår konsonans, idet argumentationen afviger fra konventionel adfærd, holdning og værdier. Dette er generelt mest tydeligt, når der er tale om, at forurettede er børn. I tilfælde af konsonans vil den indsatte opnå accept af mere prosociale holdninger og værdier, og som en mindre farlig (utilregnelig) krænker.

Flere forklaringer indeholder sædelighedskriminalitet som en virkelighedsflugt, der blandt andet handler om ensomhed, kedsomhed, at foretrække børns selskab og manglende kontakt til jævnaldrende seksualpartnere. Afslutningsvis indeholder de socialt motiverede forklaringer ligeledes forklaringer, som præsenterer sædelighedskriminalitet som en manifestation af magt- og kontrol. I langt de fleste forklaringer indeholder disse fortællinger om ”krise-tilstande” forstået som relationelle følelser, som ikke håndteres passende. Her fremhæves jalousi som følelsen, der har fået erkendende indsatte til at anvende seksuelle krænkelse, som en straf eller som et middel til at manifestere sin magtposition relationen. Fælles for disse forklaringer er således, at det ikke handler om sex, men sex som straf og magt.

Uanset om kriminaliteten erkendes eller nægtes forklares årsagen til kriminaliteten til omstændigheder, som har påvirket indsatte socialt. Ansvaret allokeres overvejende til ændringer eller mangler i socialeforhold. Disse forklaringer indeholder karaktertræk som f.eks. holdninger,

moral og værdier med det formål at fastholde eller opbygge identitet og selvbillede. Forklaringerne indikerer ikke en bevidst indretning af de indsatte liv for at kunne begå kriminalitet, men forklarer i større grad, at det var noget, som skete i søgen efter socialkompensation.

Individuelt motiverede forklaringer

Af 211 handleplaner fremgår 37²⁹, svarende til ca. 18 % som havende en primærforklaring som individuelt motiveret. Forklaringerne fordeler sig med 92 % (34) erkendere og 8 % (3) nægttere. Denne forklaringstype tegner sig for den største procentvise andel af erkendere. Den individuelt motiverede forklaringstype forklarer sædelighedskriminalitetet med baggrund i psykologiske eller fysiske forhold. Det kan f.eks. være diagnoser, en overoptagethed af sex, nysgerrighed og fascination af ekstremer, forklaringer omhandlende afvigende seksuel orientering eller at kriminaliteten forklares med misbrug og beruselse. En fysisk tilstand, som argumentet for benægtelse, fremgår i ét tilfælde og analyseres ikke yderligere (14).

"Sex og fascination af ekstremiteter"

Der er 14 handleplaner³⁰, som indeholder forklaringer om, at årsagen til kriminalitet handler om sex. Indsatte indenfor dette tema accepterer generelt, at de huser afvigende seksuelle orienteringer, selvom de måske ikke forstår denne orientering til fulde. De fleste forklarer, at en afvigende interesse fulgt af udviklingen af en gradvis kriminel adfærd, f.eks. hvor forargelsen transformeres til fascination (192), at blive fristet over evne (213, 243), at være afhængig af sex (238), og en erkendelse af en afvigende seksuel orientering³¹. Ud af de 14 indsatte, som forklarer, at det handler om sex, har 12 indsatte begået sædelighedskriminalitet orienteret mod børn typisk i form af børneporno eller blufærdighedskrænkelser.

103: "Han fortæller, at han startede med at se tegnet/animeret børneporno, men at det tog overhånd. Han angiver en pornoafhængighed, som eskalerede til også at omfatte materiale vedr. børn. Har i forbindelse hermed oplevet at have fantasier om mindreårige piger, som har skræmt ham og som han ses oprigtigt skamfuld over."

176: "Indsatte kan ikke helt begrunde sin kriminelle adfærd, men lader sig "... rive med" i det lystfyldte univers, som han oplever chatten var."

Forklaringerne indeholder beskrivelser af, hvordan den indsatte havde det efter den eller de kriminelle handlinger. Beskrivelserne handler om, at den indsatte selv så det som klamt og havde en "dårlig smag i munden" (103), "at væmmes ved det, idet det ikke er socialt acceptabelt" (116) og "at være skamfuld og forpint af den del af sin seksualitet, som er afvigende" (13). Forklaringerne beskriver "en stærk seksualdrift" (155) og "en tendens til at skamme sig, men at han på ingen måde kan lade være med at se børneporno" (154). Flere forklaringer fremstår ret afklaret ved at være tiltrukket af denne form seksuelle orientering (13, 25, 286). I forklaringerne fremgår ligeledes udtalelser om uenighed i lovgivningen, der regulerer området, og en holdning om, at anvendelse af materiale med børnepornografisk indhold, ikke er en krænkelse begået af den indsatte, da barnet blev krænket ved selve optagelsen (13, 202).

²⁹ 103, 116, 13, 154, 155, 176, 192, 202, 213, 237, 238, 243, 25, 286, 106, 119, 133, 156, 157, 191, 197, 216, 236, 239, 247, 250, 271, 285, 292, 108, 138, 190, 230, 152, 30, 14, 227.

³⁰ 155, 202, 103, 116, 13, 154, 176, 192, 213, 238, 243, 25, 286, 237

³¹ 155, 13, 154, 245, 286

Herudover forklarer fire indsatte³², at det ikke handler specifikt om børneporno, men snarere en fascination af ekstremiteter. Dette har således en sammenhæng med de socialt motiverede forklaringer omhandlende spænding. Forskellen er dog, at de individuelle forklaringer ikke allokerer ansvaret til sociale forhold m.v., men forklares med den indsatte nysgerrighed.

108: ”Det handler ikke om børneporno, men om en fascination af ekstremiteter bl.a. med sadistisk, voldeligt og tabuiseret indhold. Han er nysgerrig på de psykologiske mekanismer der ligger bag disse handlinger. Han oplever at få det dårligt eller blive vred, når han ser film eller billeder af denne karakter. Han angiver sin fascination af kriminalitet og ”folk, som går langt ud over grænsen for, hvad der er moralsk acceptabelt” som udløsende for det pådømte. Han knytter således ikke et seksuelt motiv til sædelighedsdelen af dommen, men fortæller, at han har oplevet et adrenalinrush ved at komme i kontakt på nettet med mennesker, som handler med børneporno, men også og i ligeså høj grad med mennesker, som var involveret i alle mulige andre former for kriminalitet.”

Der forklares ydermere en nysgerrighed efter at finde ud af, hvor let det er at få adgang til børneporno på nettet og en interesse i, hvordan der blev talt om dette (138, 230), ligesom at der var meget oppe i medierne på daværende tidspunkt, og da han alligevel sad og hentede almindelige film ned, blev han nysgerrig på, hvad der kom frem, hvis han søgte på "det forbudte" (190). Ovenstående forklaringer accepterer dog ikke stigmaets konsekvenser, som kan læses ud af forklaringernes argument. I nedenstående tilfælde ses afvigelsen internaliseret gennem indsigt i eget mønster.

237: ”Han så forurettede i undertøj, da hun skulle i seng, hvilket affødte en fantasi om hende, som han ikke kunne slå ud af hovedet. Han fortæller at fantasierne første gang opstod i 11-12 års alderen og har siden tjent som en form for selvmedicinering.”

Den indsatte anslår selv, at hans risiko er størst efter ca. 1 ½ år. Han udtrykker bekymring for at have en tilværelse, som den han havde inden indsættelse, da fantasier og følgerne heraf vil få en kriminel adfærd til at fylde igen.

237: ”I forhold til det børnepornografiske materiale fortæller indsatte, at han har benyttet sig af dette siden sit 18. år for at få afløb for sin seksuelle drift og spænding samt for at undgå at udleve sine seksuelle fantasier om mindreårige børn i virkeligheden. Indsatte forklarer, at hans fantasier kun omhandler mindreårige mellem 11 til 14 år. Egentlig bliver indsatte mere seksuelt opstemt af de seksuelle fantasier end af overgrebene, og overgrebene bliver således til materiale til kommende fantasier. I forhold til den pådømte kriminalitet forklarer indsatte, at han har tvangstanker, der efterfølgende bliver til tvangshandlinger.”

Af ovenstående (og forklaringerne 13, 25, 286) tolkes erkendelsen, accepten og indsigten i egen adfærd, som en måde at allokere ansvaret for ændring af afvigelse, og dermed fremtidig kriminel adfærd, til selve behandlingen og resocialiserende indsatser.

³² 108, 138, 190, 230

"Beruselse"

Af 18 handleplaner³³ fremgår forklaringer om, at den indsatte var beruset, hvoraf 16 erkender, og to nægter. De forklaringer, som erkender kriminaliteten helt eller delvist, er betinget af en beruselse. Forklaringerne beskriver en personlighedsmæssig grænseproblematik kombineret med seksuel impulsgennembrud og kontroltab pga. beruselse. Som følge af analysestrategien kan dette tema også forstås situationelt motiveret grundet beruselsen. Det relevante i forklaringerne vurderes i midlertidigt at være tilsidesættelse af værdier i forhold til trangen til beruselse, som dermed bliver en mere individuelt motiveret forklaring. I to handleplaner fremgår forklaringer af nægtende karakter (152, 30). I nedenstående analyse fokuseres der på de 16 erkendende forklaringer.

I dette perspektiv bliver det moralske selv vendt på hovedet, idet der i forklaringen accepteres noget "grænseløst i seksuel henseende (119), hyperseksualitet (119, 156) eller specifikke seksuelle præferencer (157), som kommer til udtryk, når fornuften sættes ud af spil, herunder fejlfortolkning, kontroltab og impulsiv ageren på lyst"³⁴.

119: "Han forklarer, at han på det tidspunkt var svært misbrugende og i perioder, hvor han misbruger, bliver grænseløs i seksuel henseende. Han beskriver sig hyperseksuel men ikke decideret tiltrukket af mindreårige. Dette ændrer sig dog, når han er misbrugende, hvor han begynder at søge på nettet efter børneporno og altså også har misbrugt sin egen datter."

292: "De havde altid kun sex, når hun havde lyst. Den pågældende dag var de begge ret fulde og han havde lyst til sex. Da forurettede ikke ønskede det, ville blot røre ved hende og onanere imens. Han blev sur over, at han ikke måtte røre ved hende, hvorfor han blev voldsom. Det var aldrig sket, såfremt han havde været ædru."

Her ses selve beruselsen som et væsentlig element, hvor kriminaliteten, og i nogle tilfælde afvigelsen, er knyttet op på denne moralske frakobling. Dette er udtryk for at sædelighedskriminaliteten erkendes, at den indsatte huser seksuelt afvigende træk, som ikke ville komme til udtryk, såfremt det ikke havde været for beruselsen.

Opsummering

Denne forklaringstype tegner sig for den største procentvise andel af erkendere. Ovenstående tema og tilhørende kriminalitetsforklaringer indeholder den laveste grad af benægtelse og færrest neutraliseringer. Forklaringerne har dog alligevel en tendens til at reducere det personlige ansvar netop igennem erkendelse og accept af stigmaet, som seksuelt afvigende. Det kan forstås, at selve erkendelse og accept allokere ansvaret for ændring af afvigelse, og dermed fremtidig kriminel adfærd, til selve behandlingen og resocialiserende indsatser. Internaliseringen af afvigelsen og den følgende stempling, kan som tidligere beskrevet medvirke til retfærdiggørelse af handlinger, hvilket Presser og Sandberg mener vil betinge individets fremtidige handlemønstre. Dette ses ligeledes at være tilfældet ved et element af beruselse, som forstås som en måde at eksternalisere og begrunde en moralsk frakobling.

³³ 152, 30, 119, 156, 157, 216, 106, 133, 191, 197, 227, 236, 239, 247, 250, 285, 292, 227

³⁴ 216, 106, 133, 191, 197, 227, 236, 239, 247, 250, 271, 285, 292, 227

Kapitel 6 – Konklusion

Specialet bidrager med en deskriptiv analyse af sædelighedsdømte indsatte og en forklarings-typologi, herunder en tematisk analyse af kriminalitetsforklaringerne i handleplanerne. Handleplanerne forstås, som organisatoriske dokumenter indeholdende institutionelt forhandlede kriminalitetsforklaringer. Handleplanen er et komplekst redskab blandt andet, fordi det fremgår som det styrende redskab igennem afsoning og deraf søger at rumme mange interessenter. Handleplanerne og kriminalitetsforklaringerne lader sig teoretisk fortolke gennem stigmatiseringsprocesser og magtperspektiver, neutraliseringer, selv billeder og desistance teori. Sædeligheds-kriminalitetens motivation forstået som legitimerede kriminalitetsforklaringer i handleplanerne, er varierende, men lader sig ordne indenfor fire overordnede forklaringstyper: strukturelt, situationelt, socialt eller individuelt motiverede forklaringer. Indenfor disse forklaringstyper er der tematiske tendenser. En selvstændig og vigtig pointe er, at kriminalitetsforklaringerne er forskellige og består af flere forskellige forklaringstyper, som i en vis udstrækning overlapper hinanden. Dette var forventeligt med tanke på det komplekse omdrejningspunkt.

På baggrund af analysen fordeler forklaringstyperne, tendenserne og temaerne i de 211 handleplaner sig på følgende måde:

Tabel 1: Forklaringstype, fordeling og tendens.

Forklaringstype	Tendens
Manglende erindring/manglende forklaringer	Manglende erindring af kriminaliteten som forklaring eller manglende forklaring fremgår i 31 handleplaner, svarende til 15 %.
Fortællingen om forurettede som det primære	I 14 handleplaner, svarende til 7 %, forklares kriminaliteten som forurettedes fantasi, som forurettedes seksualiserende fortolkning af adfærd eller forurettedes behov for anerkendelse, opmærksomhed m.v.
Strukturelt motiverede forklaringer	I 2 handleplaner, svarende til 1 %, forklares kriminaliteten som strukturelt motiveret. Denne forklaringstype legitimeres således sjældent i handleplanerne.
Situationelt motiverede forklaringer	I 36 handleplaner, svarende til 17 %, forklares kriminaliteten som situationelt motiveret. Forklaringerne fordeler sig med 14 % erkendelser og 86 % nægtelser. Denne forklaringstype tegner sig for den største procentvise andel af nægtelser.
Socialt motiverede forklaringer	I 91 handleplaner, svarende til 43 %, forklares kriminaliteten som socialt motiveret. Dette er således den hyppigst forekommende forklaringstype, og tegner sig for den største procentvise andel af forklaringerne. Forklaringstypen fordeler sig med 52 % erkendelser og 48 % nægtelser. Denne forklaringstype fordeler sig stort set ligeligt mellem erkendere og nægtelser.
Individuelt motiverede forklaringer	I 37 handleplaner, svarende til 18 %, forklares kriminaliteten som individuelt motiveret. Forklaringstypen fordeler sig med 94 % erkendelser. Denne forklaringstype tegner sig således for den største procentvise andel af erkendelser.

Det følger af analysen af de 211 forklaringer, at 43 % (90) nægter at have begået sædelighedskriminaliteten, 32 % (67) erkender at have begået sædelighedskriminalitet og 22 % (46) erkender delvist. De delvise erkendelser vedrører sædelighedsdelen, og skal forstås på den måde, at en del af sædelighedskriminaliteten erkendes. Derudover er der 4 % (8), som intet erindrer om kriminaliteten. I 94 % af forklaringerne er der ikke ændringer mellem forklaringerne i retten og under afsoningen i sædelighedssager målt på erkendelse eller nægtelse. Dette indikerer, at der fortsat er ”noget på spil”. Det kan eksempelvis være bevaringen af et selvbillede igennem håndtering af stigma, neutralisering og desistance.

Gennemgående er forklaringerne er todelte. De er opdelt i en forklaring og en følgende argumentation om, hvorfor det forholder sig sådan. Det er et gennemgående tema, at de indsatte forklarer at være bevidste om, hvad der er rigtigt og forkert på tværs af erkendere og nægttere. Dette har til formål at søge at opnå *konsonans*, og er udtryk for en kamp om selvbilledet igennem forklaringens argumentation. Argumentationen tegner typisk et billede af den indsatte karakter eller forurettedes karakter, herunder morale, holdninger, værdier, bevidsthed om rigtigt og forkert. I tilfælde af konsonans vil den indsatte legitimeres, som indeholdende mere prosociale holdninger og værdier, og distancere sig fra stigma ved at definere sig selv som en mindre farlig/utilregnelig krænker. Der ses en generel tendens, blandt de forklaringer hvor kriminaliteten nægtes, til at tillægge forurettede og dennes troværdighed fokus, hvorimod erkendere fokuserer mere på egen karakter. Argumentations performative karakter er mest tydelig, når forklaringens hele ikke opnår konsonans, og deraf afviger fra konventionel adfærd, holdning og værdier ud fra de institutionelle logikker. Dette er generelt mest tydeligt, når der er tale om, at forurettede er børn.

Ovenstående anses som en astigmatisk kamp om konstruktion af *den anden*. Konstruktionen af handleplanen søger den indsatte som medspiller, og dermed refererer *den anden* til forurettede, som er udelukket fra at bidrage og kommentere på en ny forklaring. Forklaringen er et magtredskab, hvori sandheden søges defineret på ny.

Netop igennem bevidstheden om rigtigt og forkert samt fordele og ulemper ved kriminaliteten, ses en tendens, hvor erkendere i højere grad end nægttere gør brug af moral disengagement (Bandura et al 1996:364). Disse forklarer dermed, at der var forhold (sociale, situationelle eller individuelle), som var tilstede eller som påvirkede dem, og fik dem til at se bort fra egne værdier. I analysen har disse begrundelser mange varianter eksempelvis at lade sig rive med i det lystfyldte univers, at det "var for dejlig til, at han kunne vælge det fra", anerkendelse fra andre brugere på internetplatforme med børneporno – kort sagt en moralsk frigørelse for at opnå et illegitimt mål. Bevidstheden om rigtigt og forkert ses ikke alene som en frigørelse af morale, men ligeledes en form for konstruktion af et *moralsk selv* igennem distancering og beskrivelser af at have det forfærdeligt eller frygteligt med det pådømte.

I specialet ses kriminaliteten overvejende forklaret ud fra socialt og situationelt motiverede forklaringstyper. De socialt motiverede forklaringer har sammenhæng med en brudt social relation eller mangel på en relation. Forklaringerne angiver følelser som stress, ensomhed, kedsomhed m.v., som initierede at den kriminelle adfærd udviklede sig over tid. De indsatte forklarer, at de søgte muligheder for ønskede sociale relationer og ikke bevidst organiserede deres liv for at groome, samt at krænkelse blot var noget, som skete som en konsekvens af omstændigheder på tidspunktet.

På baggrund af ovenstående ses, at 86 % af de situationelt motiverede forklaringer udgøres af nægttere, hvor størstedelen dog erkender den seksuelle relation, men forklarer at denne var frivillig,

hvorved voldtægt eller lignende nægtes. I denne forklaringstype, som i den socialt motiverede, ses forsøg på at transformere fourettede til et mere ligeværdigt individ eller en devaluering af fourettedes troværdighed. Det forklares, at fourettedes amoralske karakter er motivet for en uretmæssig anklage, som resulterende i en dom for sædelighedskriminalitet.

Den empiriske analyse viser endvidere, at strukturelle kriminalitetsforklaringer af sædelighedskriminalitet legitimeres meget sjældent i handleplaner.

Individuelt motiverede forklaringer tegner sig for den største procentvise fordeling af erkendelser og kan opdeles i temaerne "sex og fascination af ekstremiteter" og "beruselse". Denne forklaringstype indeholder den laveste grad af benægtelse og neutraliseringer. Forklaringerne har dog alligevel en tendens til at reducere det personlige ansvar, hvilket er paradoksalt. Igennem netop erkendelse, og den indsatte accept af stigmaet som værende seksuelt afvigende, allokeres ansvaret for ændring af afvigelsen, og dermed fremtidig kriminel adfærd, til selve behandlingen og resocialiserende indsatser.

Særligt den individuelt motiverede forklaringstype afføder overvejelser vedrørende internalisering af afvigelse og håndteringen af behovet for at bevare eller rekonstruere sig selv, som udtrykkes i kriminalitetsforklaringer. Det er særligt fordelingen af nægtelse, som står i kontrast til de øvrige forklaringstyper. Internaliseringen af afvigelsen, og den følgende stempling, kan som tidligere beskrevet medvirke til at retfærdiggøre fremtidige handlinger, hvilket Presser og Sandberg mener vil betinge individets fremtidige handlemønstre. Dette ses ligeledes at være tilfældet ved et element af beruselse. Elementet *beruselse* forstås som en måde at "fjerne sig" fra handlingen, ligesom det kan forstås som moralsk frakobling.

Kapitel 7 – En perspektiverende diskussion

Nærværende kapitel har til formål at diskutere, hvordan resultaterne harmonerer med og afviger fra interessante nedslag i praksis. På baggrund af tendenserne i forklaringerne leder analysen frem til en diskussion af, hvordan man forholder sig til sædelighedsdømtes forklaringer i den danske kriminalforsorg i forhold til de empiriske fund i specialet.

Rapporten fra 2014 finder, at kriminalitetsforklaringer ikke fokuserer på fortiden. Dette afføder nye tanker om perspektivet på stigma, neutraliseringer og desistance teori. I empirien består 43 % af forklaringerne af indsatte, som nægter den pådømte sædelighedskriminalitet. For at kunne opnå et så kort ophold i fængslet som muligt, er erkendelse i et vist omfang påkrævet. Behandling eller programvirksomhed er forudsat en hvis grad af erkendelse og motivation for forandring. Målet er at bryde med kriminel adfærd, hvor indgangen til hjælpen er at acceptere rettens og fængslets afgørelse og vurdering. Afsoningsforløbet påvirkes således af erkendelse, motivation, behandling og resocialiserende indsatser. Som empirien indikerer er mængden af nægtelse væsentlig, og deraf er accepten af en dom for sædelighedskriminalitet noget, som de indsatte har modstand på.

Nægterne udgør en stor gruppe indsatte, som er afskåret fra behandling og indsatser i et vist omfang qua sin status som nægter. Disse indsatte får ikke samme afsoningsforløb, som indsatte der erkender, men sandsynligvis et længere. Det teoretiske afsæt indikerer yderligere, at det er væsentligt at have fokus på både stigma, selvbillede og neutraliseringer i handleplanen, idet det kan have betydning for sædelighedskriminelles recidivisme.

En undersøgelse fra 2015 undersøger narrativer fra 32 mænd dømt for seksual forbrydelser mod

børn (Farmer et al. 2015). Undersøgelsens overordnede formål var at forstå, hvorfor mænd som havde begået sædelighedsforbrydelser mod børn afstod fra ny sædelighedskriminalitet. Undersøgelsen finder, at forklaringer overvejende er situationelt motiverede (Farmer et. al 2015:1770). Undersøgelsen finder blandt andet, at:

”We argue that, whether true or not, participants utilized these situational explanations as a form of stigma management to allow them to develop a positive identity as a non-offender.” (Farmer et al.: 2015:1758)

Undersøgelsen indikerer blandt andet, at jo mere den indsatte nægter, jo større sandsynlighed er der for, at der ikke begås ny kriminalitet. Dette hænger sammen med håndteringen af den dømtes selvbillede. Undersøgelsen finder dermed, at den tidligere dømtes selvbillede forbliver mere prosocialt ved at nægte sædelighedskriminalitet fremfor at erkende den (Farmer et. al: 2015:1767).

I de empiriske fund i dette speciale identificeres en høj grad af allokering af ansvar til eksterne sociale forhold eller situationelle faktorer. Dette indikerer, at man må finde ”best practice” for at tilrettelægge behandling, indsatser og afsoningsforløb - også når den indsatte ikke erkender. Forfatterne anfører, at tidligere arbejder forstår, at situationelle forklaringer kan være relateret til en uvilje mod at tillade individuel retfærdiggørelse eller undskyldninger for deres skadende adfærd (Farmer et al. 2015:1758):

“Salter (1988) and others argued that when individuals blame their offending on family or occupational stress, this allows them to continue to offend without experiencing the guilt associated with such behaviors. The result is a general unwillingness, in much therapeutic work, to construct sexual offending as anything other than a wholly internal, stable phenomenon (Mann & Beech, 2003).” (Farmer et al. 2015:1766)

Forekomsten af situationelle og socialt motiverede forklaringer af sædelighedskriminalitet i dette speciale indikerer, at desistance theory i en dansk kontekst kan være relevant. Som tidligere beskrevet er indgangsbilletten til sexologisk behandling blandt andet en vis erkendelse af kriminaliteten, ligesom det kræves, at den indsatte profiterer af behandlingen f.eks. for at kunne afvikle uledsaget udgang, blive prøveløsladt, gå frigang til uddannelse m.v.

En diskussion af et muligt paradoks er relevant. Ovenstående relaterer sig til specialets fund, hvor majoriteten af forklaringerne er situationelt eller socialt motiveret f.eks. ved bebrejdelse af deres familie eller arbejdsrelateret stress, ikke erfarer skyld og skam, hvilket kan resultere i recidisme. I undersøgelsen inddrages en generel uvilje blandt meget terapeutisk arbejde mod at konstruere seksuelle krænkelser, som andet end interne og stabile fænomener. Omvendt viser undersøgelsen, at indsattes erkendelse af kriminalitet imødeses for at kunne modtage det mest hensigtsmæssige afsoningsforløb, hvilket ifølge undersøgelsen påvirker den indsattes selvbillede negativt med større risiko for recidiv til følge.

Diskussionen om differentiering mellem indsatte, der erkender og indsatte der nægter pådømte sædelighedskriminalitet f.eks. igennem situationelt motiverede forklaringer, er ligeledes væsentlig i en dansk kontekst. Farmer et al. præsenterer en hybrid, som placerer sig mellem forståelsen af kriminalitetsforklaringen som sande og præcise fortællinger af det oplevede og *cognitive*

distortions, minimalizations, neutralizations, and excuses (Farmer et al 2015:1766). I denne tilgang legitimeres forklaringen på denns præmisser, hvor kontekstens betydning, personligt ansvar, herunder afvigende og prokriminelle holdninger forstås som manipulerende præsentationer af forklaringen for at beskytte den indsatte identitet mod stærke stigma forbundet med sædelighedskriminalitet. Forklaringer, hvor kriminaliteten nægtes må derfor forstås således:

“... rather than being a criminogenic or cognitive distortion that facilitates future offending, the situational nature of the narratives collected for this research may be a key “shame management” technique critical to the process of social reintegration (see Ahmed, Harris, Braithwaite, & Braithwaite, 2001) and, relatedly, to desistance from crime (Maruna & Mann, 2006).” (Farmer et al. 2015:1767)

Dette understøttes yderligere af Roger Hood et al. (2002), som finder, at recidiv for de indsatte som nægter pådømte kriminalitet var mindre sandsynlig end indsatte som erkendte og tog ansvar for kriminaliteten:

“Some “deniers,” when faced with the stigma of conviction and punishment may not accept their deviant sexual acts as a reflection of their “real self”. Nor may they wish to associate with those they regard, unlike themselves, as “real” sex offenders. It is possible that such persons may be less likely to become “secondary deviants,” that is, persons who accept and seek to justify their sexual deviance.” Roger Hood et al. (2002:387).

Disse citater, som begge indgår i Farmer et al.s undersøgelse (2015:1768), har relevans for diskussionen af de empiriske fund i dette speciale. Som spørgsmålet rejst i problemfeltet kan det vise sig relevant at undersøge yderligere, hvordan kriminalitetsforklaringer i handleplanen kan anvendes i et mere brugerstyret perspektiv blandt andet for at opnå større indsigt i effekt på recidiv blandt nægttere i en dansk kontekst.

Farmer konkluderer at metastudier og litteraturundersøgelse ikke har fastslået at indsatte der nægter sædelighedskriminalitet har en højere recidiv:

“... meta-analyses (Hanson & Bussière, 1998; Hanson & Morton-Bourgon, 2004) and literature reviews (Blake & Gannon, 2008; Marshall, Marshall, & Kingston, 2011; Schneider & Wright, 2004; Ward, Hudson, Johnston, & Marshall, 1997) have largely failed to find support for the idea that denial of offending, externalizations, and situational excuses for sexualoffending are predictive of recidivism.” (Farmer et al. 2015:1768-1769)

På baggrund af specialets empiriske fund bør muligheden for etableringen af behandling, indsatser og afviklingen af afsoningsforløb, herunder frihedsgoder for nægttere ud fra evidensbaserede resultater tillægges større opmærksomhed. Den 1. januar 2020 trådte lovforslaget ”Styrket tilsyn med pædofili dømte” i kraft (Lov nr. 1425 af 17/12/2019). Selvom baggrunden/forarbejderne til lovforslaget ikke hviler på empiriske drøftelser, men derimod er afstedkommet af politiske strømninger på baggrund af et eller flere uønskede episoder, ses lovændringen at bestå af et tiltag, som *kan* være i tråd med Farmer et al. (2015:320-335), og i øvrigt relevante for de empiriske fund i dette speciale.

Af justitsministeriets pressemeddelelse af 12. december 2019 fremgår blandt andet:

”De forebyggende tiltag vil bl.a. bestå i et øget fokus på behandling af dømte seksualforbrydere i Nr. Snede Fængsel, hvor de seksualforbrydere, der som udgangspunkt ikke er motiverede for at modtage behandling, primært er indsat. Det indebærer bl.a., at der i regi af kriminalforsorgen gennemføres en styrket indsats over for dømte seksualforbrydere med henblik på at få flere dømte til at deltage i behandlingsforløb, herunder sexologisk/psykiatrisk behandling. På baggrund af individuelle screeninger, vil der målrettet blive arbejdet med de faktorer, der for de pågældende vurderes at have størst potentiale for at reducere risiko for ny kriminalitet efter endt afsoning.” (Justitsministeriet, 2019).

De resterende tiltag i lovændringen har omvendt karakter af øget styrkelse af tilsyn, hvilket giver belæg for en øget grad af stigmatisering f.eks. i medfør af straffelovens § 36, stk. 8 , og stk. 10, hvoraf følgende fremgår:

”Politiet fører tilsyn med dømtes overholdelse af forbud efter stk. 1. Politiet kan som led i tilsynets gennemførelse uden retskendelse skaffe sig adgang til den dømtes bolig og andre lokaliteter, som den dømte råder over, og foretage undersøgelse heraf. Politiet kan endvidere uden retskendelse foretage undersøgelse af breve og andre papirer og andre genstande, som den dømte råder over [...] Politiet kan videregive oplysninger til indehavere og ledere af virksomheder, institutioner m.v. om, hvilke personer der har fået forbud efter stk. 1 nr. 1, mod at opholde sig eller færdes i den pågældende virksomhed, institution m.v.”

Lovændringen kan vise sig hensigtsmæssig, men det afhænger i høj grad af, hvordan indsatserne tilrettelægges, således tidligere indsattes selvbillede ikke gøres yderligere prokriminelt, ligesom hvordan og på hvilke præmisser behandlingen etableres. Som det fremgår af indledningen relaterer dette sig til spørgsmålet om, hvordan kriminalitetsforklaringer i handleplanen kan gøres yderligere brugerstyret for at kunne tilrettelægge en styrket indsats overfor dømte seksualforbrydere på den dømtes præmisser. Tanken bag denne tilgang dikteres således af evidensen på området og kolliderer med retribunale begreber, som hævn, gengældelse, anger, skam og skyld. Da evidensen indikerer potentielle ressourcer ved at anerkende og legitimere forklaringer som nægtelse, håndteres selvbilledet ved at det ikke gøres yderligere prokriminelt. Her er det vigtigt at understrege, at der i empirien ikke fremgår forklaringer, som fuldt ud anerkender sædelighedskriminelle handlinger som rigtige, men som demonstrerer en bevidsthed om rigtigt og forkert, og som i klart overvejende grad allokerer udslagsgivende faktorer til andet end dem selv. Tilgangen har således alligevel begrænsninger i det forklaringer som indeholder fordelene ved sædelighedskriminalitet fortsat ikke kan anerkendes.

Litteraturliste

Ankersborg, Vibeke (2007): Kildekritik i et samfundsvidenskabeligt perspektiv. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Bandura, A. (1986): Social foundations of thought and action: A social-cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Bandura, Albert, Claudio Barbaranelli, Gian Vittorio Caprara, and Concetta Pastorelli (1996): "Mechanisms of Moral Disengagement in the Exercise of Moral Agency." *Journal of Personality and Social Psychology* 71, no. 2.

Bandura, A. (1999): Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 193-209.

Becker, Howard (1973[1963]): *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York. The Free Press.

Becker, Howard S. (2005): *Outsidere: Studier i afvigelsessociologi*. København: Hans Reitzels Forlag

Berger, P.L. & T. Luckmann (1966): *The Social Construction of Reality*. New York. Dansk udgave (2004): *Den sociale konstruktion af virkeligheden*. København. Akademisk Forlag.

Bourdieu, Pierre (1972): *Outline of the theory of practice*. Cambridge. Cambridge University Press

Bourdieu, Pierre (1999) *The Weight of the World*. Cambridge: Polity.

Bryman, A. (2012): *Social Research Methods*. Oxford University Press.

Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Dahler-Larsen, P. (2005): *Dokumenter som objektiveret social virkelighed* i M. Järvinen, N. Mik-Meyer (Eds.): *Kvalitative Metoder i et Interaktionistisk Perspektiv*. Hans Reitzels Forlag.

de Vaus, D. A. (2001): *Research Design in Social Research*. London: Sage

Duedahl, Poul & Michael, Hviid Jacobsen (2010): *Introduktion til dokumentanalyse*. Syddansk Universitetsforlag, 2010.

Durkheim, Émile (1893): *The Division of Labor in Society*. Dansk udgave (2000): *Om den sociale arbejdsdeling*. Hans Reitzels Forlag.

Farmer, M., McAlinden, A-M., & Maruna, S. (2016). Sex Offending and Situational Motivation: Findings from a Qualitative Analysis of Desistance from Sexual Offending. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*.

Foucault, Michel (1980): *Talens forfatning*. Rhodos.

Foucault, Michel (1991[1978]): "Governmentality" 87-104 i Graham Burchell, Colin Gordon & Peter Miller: "Det Foucault Effect. Studies on Governmentality". Chicago: University of Chicago Press.

Goffman, Erving (1961): Asylums. Essays on the social situation of Mental Patients and Other Inmates. Harmondsworth: Penguin Books.

Goffman, Erving (1967[1961]): Anstalt og menneske. Den totale institution socialt set. København. Jørgen Paludans Forlag.

Goffman, Erving (1968[1963]): Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity. Harmondsworth: Penguin Books.

Harboe, Thomas (2006): Indføring i samfundsvidenskabelig metode. Side 31-39 Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur

Hood, R., Shute, S., Feilzer, M., & Wilcox, A. (2002). Sex offenders emerging from long-term imprisonment: A study of their long-term reconviction rates and of parole board members' judgements of their risk. British Journal of Criminology, 42, 371-394.

Jacobsen, M. H. (2005): Qou Vadis, Grounded Theory? i M. H. Jacobsen, S. Kristiansen, & A. Priour: Liv, fortælling, tekst - Strejftog i kvalitativ sociologi. Aalborg Universitetsforlag

Jacobsen, Michael Hviid (2007): Adaptiv teori – en tredje vej til viden – En stående invitation til syntesesociologi, i Antoft, Rasmus og Jacobsen, Michael Hviid et. al (red.): Håndværk og Horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode. Odense: Syddansk Universitet

Jacobsen, Michael Hviid, Sune Qvotrup Jensen (2012). Kvalitative udfordringer. Hans Reitzels Forlag.

Jacobsen, Michael Hviid (2018): Metoder i kriminologi. Hans Reitzels Forlag

Justitsministeriet, Kriminalforsorgens mål og resultatplan, 2019

Justitsministeriet, Pressemeldelse af 12-12-2019

<https://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeldelser/2019/styrket-tilsyn-med-paedofilidoemte-vedtaget>

Järvinen, Margaretha & Nils Mortensen (2002): Det magtfulde møde mellem system og klient: teoretiske perspektiver, i M. Järvinen, J. E. Larsen & Nils Mortensen: Det magtfulde møde mellem system og klient. Gylling: Narayana Press.

Kriminalforsorgen (2019): Kriminalforsorgens statistik 2018. Version 2. Revideret 24. Februar 2020.

Lippert-Rasmussen, Kasper (2012): "Forklaringstyper" i M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen & P Nedergaard (2012): Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning. Hans Reitzels Forlag.

Maruna, S. (2001): Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives. American Psychological Association

Maruna, S. & Copes, H. (2005): What Have We Learned in Five Decades of Neutralization Research? Crime and Justice, 32, 221-320.

Mattingly, Cheryl (2013): 'Moral Selves and Moral Scenes: Narrative Experiments in Everyday Life' Ethnos, 78:3. Side 301-327

Matza, David (1964): Delinquency and Drift. New York.

Meuwisse, Anna & Hans Swärd (2004): Perspektiver på sociale problemer. Hans Reitzels Forlag

Minke, Linda Kjær (2012): Fængslets indre liv : med særlig fokus på fængselskultur og prisonisering blandt indsatte. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Paternoster, Ray & Bushway, Shawn (2009): Desistance and the "feared self". Journal of Criminal Law and Criminology

Presser, Lois (2004): Violent offenders, moral selves: Constructing identities and accounts in the research interview. Social Problems 51(1): 82–101.

Presser, Lois & Sandberg, Sveinung (2015): Introduction: What Is the Story?, Narrative Criminology: Understanding Stories of Crime. NYU Press. Side 1-20.

Prior, Lindsay (2003): Using Documents in Social Research. London: Sage

Ricciardelli, R., & Moir, M. (2013). Stigmatized among the stigmatized: Sex offenders in Canadian penitentiaries. Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, 55, 353-386.

Smith, Eva: in dubio pro reo - retsprincip i Den Store Danske på lex.dk. Hentet 30. mai 2020 fra https://denstoredanske.lex.dk/in_dubio_pro_reo_-_retsprincip

Sandberg, Sveinung (2018): "Narrativ kriminologi – tematisk, strukturel, performativ og dialogisk analyse" i M. H. Jacobsen (2018): Metoder i kriminologi. Hans Reitzels Forlag.

Scott, Marvin B. & Stanford M. Lyman (1968): Accounts. American Sociological Review 33(1): 46–62.

Silverman, David (2014): Interpreting Qualitative Data (5th ed.) Los Angeles, CA: SAGE

Simon, J. (1998): Managing the monstrous: Sex offenders and the new penology. Psychology, Public Policy, and Law, 4, 452-467.

Sykes, Gresham M. & David Matza (1957): "Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency." American Sociological Review 22, no. 6.

Sykes, Gresham M. (1958): *The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Sykes Gresham M. & David Matza (2014): *Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency*." *American Sociological Review* 22, no. 6, I Cullen, Francis T., Robert Agnew, and Pamela Wilcox. *Criminological Theory : Past to Present, Essential Readings* . Fifth Edition. New York: Oxford University Press,

Ugelvik, Thomas (2015): *The Rapist and the Proper Criminal: "The Exclusion of Immoral Others as Narrative Work on the Self"* i L. Presser og S. Sandberg i *Narrative Criminology: Understanding Stories of Crime*, NYU Press.

Åkerström, Malin (1986): *Outcasts in Prison: The cases of informers and sex offenders*. *Deviant Behavior*, 7 (1), 1-2. [1].

Retskilder:

Bekendtgørelse af lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (Straff fuldbyrdelsesloven), LBK nr. 1333 af 09/12/2019.

Lov om ændring af straffeloven (Forbud til dømte seksualforbrydere), Lov nr. 1425 af 17/12/2019

Vejledning om udarbejdelse af handleplaner i Kriminalforsorgen (Handleplansvejledningen):

VEJ nr. 17 af 27/02/2009

VEJ nr. 55 af 28/06/2010

VEJ nr. 9399 af 26/07/2013

VEJ nr. 9555 af 19/6 2017

Cirkulære om udarbejdelse af handleplaner i Kriminalforsorgen (Handleplanscirkulæret):

CIR1H nr. 9554 af 19/6 2017

Bilagsoversigt

Efter aftale med vejleder Sune Qvotrup Jensen vedlægges handleplanerne ikke som bilag. Handleplanerne består af 211 handleplaner med en gennemsnitlig længde af 7 sider med personlige oplysninger. De empiriske bilag er derfor omfattende. Bilag kan fremsendes i anonymiseret form efter aftale.

De deskriptive data er ordnet i et Classifikation Sheet i Nvivo. Disse er eksporteret til Microsoft Excel. Omfanget af dette spread sheet udgør 20 sider og kan ikke indeholdes i specialets rammer for bilag. Bilag kan fremsendes efter aftale.

Bilag A: Nvivo Codebook (framework)

Name	Description	Files	References
Fortællingen om forurettede	Omhandler handleplaner, hvor forklaringen fokuserer eksplicit mod forurettedes karakter og motiv, hvor forklaringen primært omhandler en fortælling om forurettede.	14	23
Nægter - Fortælling om forurettede, barnets fantasi		3	3
Nægter - Forurettede har misforstået deres adfærd		7	12
Nægter - Opmærksomhed, anerkendelse og bekræftelse		4	8
Følger af afsoning	Omhandler handleplaner, hvor der ses en ændret holdning til skyldsspørgsmålet.		
Ændret holdning til skyldsspørgsmål	<i>Kategoriseres ikke som forklaringstype.</i>	13	18
Individuelt motiveret	Omhandler handleplaner med en primærforklaring af individuel karakter. Med individuelt motiveret forklaringstype forstås at begrundelsen eller ansvaret for at være havnet i situationen, enten hvor den indsatte erkender kriminaliteten eller ved at afsone en dom, hvor indsætte nægter kriminaliteten, forklares med psykologiske eller fysiske forhold. Det kan fx diagnoser, en overoptagethed af sex, nysgerrighed, en forklaringer omhandlende som afvigende seksuel orientering m.m.	36	62
Erkender - Det handler om sex		14	26
Erkender - Misbrug(beruselse)		15	24
Erkender - Nysgerrig		4	8

Name	Description	Files	References
Nægter - Beruselse		2	3
Nægter - Fysisk tilstand		1	1
Manglende erindring eller ingen forklaring	Omhandler handleplaner hvor der ikke fremgår en forklaring eller at den indsatte italesætter manglende erindring om at det pådømte skulle være passeret.	31	39
Erkender - Ved ikke hvorfor		11	14
Nægter - Ingen forklaring eller erindring		20	25
Situationelt motiveret	Inden for den situationelt motiverede forklaringstype forklares kriminaliteten eller årsagen til, hvorfor den indsatte er blevet dømt for sædelighedskriminalitet ved at allokere ansvaret til situationelle faktorer. Forklaringerne karakteriseres af at situationen som førte til pådømte, uagtet om denne erkender eller nægter, opstod som konsekvens af situationelle omstændigheder på tidspunktet. Forklaringerne omhandler derfor fraværet af organisering og søgen efter situationer for at kunne groome eller krænke.	36	48
Erkender - 'Ikke forkert på tidspunktet'		5	5
Nægter - 'Det var frivilligt'		25	34
Nægter - 'En fejl'		4	6
Nægter - Misforståelse (manglende grænsesætning)		2	3
Socialt motiveret	Inden for den socialt motiverede forklaringstype forklares kriminaliteten eller årsagen til hvorfor den indsatte er blevet dømt for sædelighedskriminalitet, med ændringer eller mangler indenfor den sociale sfære. Det kan fx omhandle uenighed med nærfamilie vedrørende opdragelse, penge, jalousi som resulterede i et komplot mod den indsatte. Dette omhandler naturligvis nægttere. Den sociale forklaringstype rummer også forklaringer om manglende jævnaldrende seksualpartnere, at foretrække børn m.m.	91	165
Erkender - 'Forholdet udviklede sig og det handlede om nærhed'		12	19
Erkender - Krænkelser		10	19

Name	Description	Files	References
som magt, straf, jalousi			
Erkender - Manglende seksuelle kontakter til jævnaldrende		6	17
Erkender - Virkelighedsflugt og spænding		20	33
Nægter - 'Fis og ballade'		3	4
Nægter - Foretrækker børns selskab		1	2
Nægter - Hævn, jalousi, komplot, konspiration, penge, uenig i opdragelse		39	71
Strukturelt motiveret	Med strukturelle forklaringstyper forstås at begrundelsen eller ansvaret for at være havnet i situationen, enten hvor den indsatte erkender kriminaliteten eller ved at afsone en dom, hvor indsatte nægter kriminaliteten, allokeres til strukturelle forhold. Dette er den primære forklaringstype der fremgår færrest gange fra indsatte der afsoner en dom for sædelighedskriminalitet.	2	4
Erkender - Manglende hjælp		2	4